

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ALTINCI SÛRE-İ CELÎLE

eI-EN'ÂM SÛRE-İ CELÎLESİ

Mekkî(; Mekke-i Mükerreme döneminde inmiş)dir.

165 ayet-i kerimedir.

O Rahmân ve O Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!

1- (Kullar hamdetse de, etmese de,) **bütün hamdler O Allâh'a mahsustur ki; gökleri ve yeri yaratmıştır, karanlıkları ve nuru var etmiştir.** (Bunca âyet ve mucizeleri gördükten) **sonra o kâfir olanlar hâlâ** (O'nun yaratıklarından bir kısmını) **Rablerine denk tutuyorlar.**

Allâh-u Te'âlâ gökleri ve yerleri yarattığını beyan etmekle, her şeyin yegâne yaratıcısı olduğunu da açıklamış olmaktadır. Göğün tabakaları zatlari itibarıyla farklı olup, yerin tabakalarının tamamı ise toprak olduğundan, gökler cemi, yer ise müfret olarak zikredilmiştir.

Burada zikredilen "Karanlıklar" ve "Nur"; kâfirlik ve iman, cehennem ve cennet, cehalet ve ilim, cisimler ve ruhlar gibi farklı manalarla tefsir edilmişse de, İmam-ı Süddî (Rahimehullâh)ın açıkladığı; "Gecenin karanlıkları" ve "Gündüzün ışığı" manası, gök ve yerle birlikte zikredilmelerine daha uygun düşmektedir.

2- Ancak O'dur O Zat ki; sizi(n babanız olan Âdem'i) çamurdan yaratmaya başlamıştır, sonra da (ne zaman öleceğinize dâir) **bir ecele hükmetmiştir.**

(Kıyametin ne zaman kopacağı, ölmeniz ve dirilmeniz arasındaki müddetin ne kadar olacağıyla alâkalı) **belirlenen bir ecel ise, sadece O** (Allâh-u Sübhânehû) **nun nezdinde** (bilinmekte)dir. **Sonra siz hâlâ** (dirilme hususunda) **şüphe etmektesiniz!**

Âyet-i kerîmede çamurdan yaratıldığı beyan edilen zat aslında Âdem (Aleyhisselâm) olmakla beraber, bütün insanlık onun neslinden geldiği için âyet-i celîlede hitap genelleştirilmiştir.

Gerçi her bir insan yaratılırken, rahimle görevli olan meleğin, o şahsın gömüleceği toprağını alarak suyunu onunla yoğurduğuna dâir İbni Mesûd (Radiyallâhu anh) dan gelen rivayete göre; bütün insanlar topraktan yaratılmaktadır. (Kurtubî: 6/363; Süyûtî, ed-Dürrul-mensûr: 3/327) Âyet-i celîlenin zahiri ifadesinden anlaşıldığına göre; her insan için iki ecel bulunmaktadır; bunlardan birincisi ölüm eceli, ikincisi kıyametin ecelidir ki buna göre mana: "Allâh-u Te'âlâ sizin ölümünüz için bir ecel takdir etmiş fakat kıyametin ne zaman kopacağını size bildirmemiştir!" şeklinde olur. Gerçi ölüm eceli de tam manasıyla bilinemezse de, emarelerinin belirmesi ile bir de mutad yaş haddi itibara alınarak tahmin edilebilir. Fakat kıyametin vaktine dâir bilgi ancak Allâh-u Te'âlâ'ya mahsustur. Bu konuda farklı yorumlar için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 8/410-413

3- O, göklerde de yerde de (ibadet olunmaya lâayık olan) **Allâh'tır. Gizlinizi de, açığınızı da bilmektedir,** (hayırdan ve şerden) **kazanmakta olduğunuz şeyleri de bilmektedir,** (bu yanılmaz ilmine göre de herkese karşılığını verecektir).

4- O (müşrik olan) **nlara Rablerinin** (düşünülüp ibret alınması gereken delil ve) **âyetlerinden herhangi bir âyet geldikçe, mutlaka ondan yüz çevir**(ip, itibar etmey) **ici kimseler olmuşlardır.**

5- Gerçekten de onlar kendilerine geldiği anda o hakk (olan Kur'ân)ı **yalanlamışlardır. Fakat kendisiyle alay etmekte bulunmuş oldukları o şeyin** (dehşet verici) **haberleri yakında onlara gelecektir** (ki bu, dünyada İslâm zuhur edip belâya uğradıkları vakit, âhirette ise cehennem azabına düşükleri zaman gerçekleşecektir).

6- Onlar kendilerinden önce (yaşamış olan Âd ve Semûd gibi) **nice toplumlari helak ettiğimizi görmediler mi ki, Biz yer**(yüzün) **de** (kuvvet ve âletler bakımından) **sizin için sağlamadığımız nice geniş imkânları onlara imkân olarak vermiştik, göğü**(n barındırdığı bulut ve yağmuru) **üzerlerine bolca salıvermiştik, ırmakları da** (evlerinin) **altlarından akar kılmıştık? Sonra Biz onları günahları sebebiyle helâk etmiştik de, onların ardından diğer toplumlari var etmiştik.**

7- (Habîbim!) Eğer Biz, (müşriklerin, nüzûlüne şahit olmadıkları Kur'ân-ı Kerîm hakkında ileri geri konuşamaları için) **kâğıt içinde bir yazıyı** (onların da görecekleri bir şekilde) **senin üzerine indirseydik de, ona elleriyle dokun**(arak inkâr etme imkânı bulama) **salardı, elbette o kâfir olmuş kimseler** (yine de inatlarından dolayı): **"işte bu, aşikâre bir büyüden başkası değildir!" der(ler)di.**

8- O (Müşrik olan) **nlar** (Rasûlüllâh (Sallâllûhu Aleyhi ve Sellem) i inkâr etmek için): **"Onun üzerine** (bizim de görebileceğimiz) **bir melek indirilseydi ya!" dediler.**

Eğer Biz (onların bu isteğini yerine getirmek üzere) **bir melek indirecek olsaydık, elbette** (onu da inkâr edecekleri için,) **o** (helâk edilme) **iş(leri) bitirilmiş olurdu, sonra da** (tevbe etmeleri için, göz kırpacak kadar bile) **mühlet verilmezlerdi.**

9- Eğer Biz (onların, kendilerine melek cinsi bir peygamber gönderilme taleplerini yerine getirmek üzere) **onu bir melek yapacak olsaydık,** (beşerin gücü meleği görmeye dayanamayacağından, Cibril (Aleyhisselâm)ı bir insan suretinde gönderdiğimiz gibi) **elbette onu bir adam** (suretinde) **yapacaktık ve** (peygamberin insandan olması konusunda kendi kendilerine) **karıştırmış oldukları o şeyi Biz yine onlara mutlaka karışık kılacaktık.** (Böylece onlar Rasûlüllâh (Sallâllûhu Aleyhi ve Sellem) e inanmadıkları gibi, insan şeklinde gelecek melek için de: "Bu ancak bizim gibi bir adamdır!" deyip inanmayacaklardı.)

10- (Habîbim!) Andolsun ki; senden evvel (gönderilen) **nice değerli rasûllerle de gerçekten istihza edilmişti. Fakat kendisiyle dalga geçmekte bulunmuş oldukları o şey**(in azabı), **o alay etmiş olan kimseleri çepeçevre kuşatıvermişti.**

11- (Habîbim!) De ki: "Yer(yüzün) **de yürüyü**(p gezi) **n de, sonra bakın ki; o** (peygamberleri) **yalanlayıcıların akıbeti nasıl olmuştur?!"**

12- (Habîbim! O inkarcılara) de ki: "Göklerde ve yerde bulunanlar (yaratılmak ve mülkiyet bakımından) **kime aittir?"** (Kimse yaratıklardan hiçbir zerreyi Allâh'tan başkasına nispet etme imkânı bulamayacağından dolayı cevabın ittifakla belli olduğuna dikkat çekmek

için) de ki:

"Allah'a aittir!"

O, (kullarına acımayı ve) **rahmeti** (fazl-u keremiyle kesin bir söz olarak) **Zât'ına** (vacip kılmış ve bu hükmü Arş'ın üstünde bulunan bir kitapta) **yazmıştır**. (Bu yüzden inkarcıların cezasını acele vermez, tevbe etmeleri durumunda ise kendilerini bağışlar.)

Andolsun ki; elbette O, kendisi(nin geleceği)nde hiçbir şüphe bulunmayan kıyamet gününde sizi toplayacaktır. O kimseler ki, (aslî fitratları olan İslâm kabiliyetlerini ve aklı-selimlerini iptal edip sermayelerini zayi ederek) **kendilerini zarara uğratmışlardır; işte onlar bu sebeple iman etmezler**. (Çünkü imandan kaçınıp kâfirlikte ısrarcı olmanın en büyük nedenlerinden biri, duyulara ve evhama uyarak taklitçiliğe daldırmak suretiyle aklı iptal edip, fikri iğfal etmektir.)

13- Gecede ve gündüzde barınmış olan / gece ve gündüzde sâkin duran (ve hareket eden) / her şey ancak O (Allâh-u Azîmüştâ)na aittir! (Her duyulanı hakkıyla işiten) **Semî de**, (her bilineni gerçek manada bilen) **Alîm de ancak O'dur!** (Bu yüzden gece ve gündüzün kapladığı hiçbir şey Allâh-u Te'âlâ'ya gizli kalmaz!)"

14- (Habîbim!) De ki: "Göklerin ve yerin yoktan yaratıcısı olan, Kendisi (bütün yaratıkları) yedirdiği halde, (yemekten münezzeh olduğu için) yedirilmeyen O Allâh'tan başkasını mı (tapınılacak) bir dost edineyim?"

(Ey Nebiyy-i zî şânım!) **De ki: "Gerçekten ben (bu ümmetten) İslâm'a girmiş olanların ilki olmamla emrolundum!"**

Bir de (bana): "Sakın ha! Şirk koşanlardan olmayasın!" (diye vahyolundu.)

15- (Rasûlüm!) De ki: "Şüphesiz ben (de sizin gibi) Rabbime isyan edecek olursam, o (şiddeti) pek büyük olan günün azabından korkarım! (O halde benim size uymamı beklemeyin!)"

16- İşte o gün o (azap) kimden döndürülürse, muhakkak ki O (Allâh-u Te'âlâ) o (azaptan kurtardığı kulu)na (en büyük bir acımayla) rahmet etmiştir. İşte sana! Bu (ilâhî rahmete mazhar olmak), apaçık bir kurtuluştur.

17- (Ey insan!) Eğer Allâh sana (hastalık ve fakirlik gibi) bir zarar dokunduracak olursa, Kendisinden başka onu açacak hiçbir kimse yoktur!

Ama eğer sana (sağlık ve zenginlik gibi) bir hayır dokunduracak olursa, tabi ki O(, o nimeti koruyup sende sürekli kılmak, dilediğinde de elinden almak dâhil) her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr'dir.

18- Kullarının fevkinde (eşsiz bir güç, galibiyet ve tasarrufa sahip olup, her istediğine ulaşan ve diğerlerinin muradına ermesine mani olacak şekilde muktedir ve) Kahir (olan) ancak O'dur! (Bütün hüküm ve yönetimlerinde hikmet ve isabet sahibi olan) **Hakîm de**, (kullarının gizli hallerinden ve İlâhî kahra müstehak olanlardan hakkıyla haberdâr olan) **Habîr de yine ancak O'dur!**

19- (Habîbim! Sana gelip: "Biz Yahudi ve Hristiyanlara seni sorduk, kendi kitaplarında senin adın sanın olmadığını söylediler!" diyen o Kureyş müşriklerine) de ki: "Şahit olma bakımından en büyük varlık kimdir?" (Sen onların cevap vermesini beklemeden) de ki: "(Hak peygamber olduğuma dâir) benimle sizin aranızda Allâh (hakkıyla şahit olan) Şehîd'dir. İşte bu Kur'ân bana, sizi ve (kıyamete kadar) ulaştığı herkesi kendisiyle uyarayım diye vahyedilmiştir. Gerçekten siz mi kesinkes şahitlik etmektesiniz ki;

elbette Allâh ile birlikte başka ilâhlar varmış?!" (Habîbim!) **De ki: "Ben (böyle bir şeye) şahitlik etmem!"** (Habibim! Yine) **de ki: "(Benim gerçek İlâh olduğuna şahitlik yaptığım) O (Allâh-u Te'âlâ) ancak bir tek İlâhtır! Muhakkak ki ben sizin (O'na) ortak koşmakta olduğunuz şeylerden tamamıyla uzağım!"**

20- (Yahudi ve Hristiyanlar arasından) **kendilerine kitap vermiş olduğumuz o (âlim) kimseler,** (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in açık tarifini Tevrat ve İncil'de buldukları için,) **kendi oğullarını tanıdıkları gibi onu tanımaktadırlar. O kimseler ki (imani kazanmalarına sebep olacak akl-ı selimlerini zayi ederek) kendilerini zarara uğratmışlardır; işte onlar bu sebeple iman etmezler.**

21- ("Melekler, Allâh'ın kızlarıdır, putlar da Allâh nezdinde şefaatçilerimizdir!" diyerek) **Allâh'a karşı bir yalan uydurmuş olandan, ya da (Kur'ân'ı ve diğer mucizeleri büyü kabul ederek) O'nun âyetlerini yalanlamış bulunandan daha zâlim kim olabilir? Şu bir gerçek ki (yaratıkları ilâh sayarak en büyük haksızlığı yapan) o zâlimler felah bulmayacak(, hiçbir arzularına kavuşamayacak ve korktukları hiçbir şeyden de kurtulamayacaklar)dır.**

22- **O günü (iyice hatırla) ki; onları hep birlikte (huzurumuza) haşredeceğiz, sonra o şirk koşmuş olan kimseler(i rezil etmek üzer)e:**

"Nerede o (Allâh'a) ortak (koştüğünüz put)larınız ki, boş yere davalarını gütmekte bulunmuştunuz (ve kurtuluş ümidini kendilerine bağlamıştınız)?" diyeceğiz!

23- **Sonra onların fitneleri (ve kendilerini azaptan kurtarır düşüncesiyle sundukları mazeretleri): "Rabbimiz olan Allâh'a yemin olsun ki, biz şirk koşan kimseler değildik!" de(mek suretiyle, Allâh'ın adına bile bile yalan yere yemin et)melerinden başka bir şey olmamıştır.**

24- (Habîbim!) **Bak (gör ki, onlar şirkten uzak olduklarını savunarak) nasıl da kendi nefislerinin aleyhine yalan söylediler ve ("Bunlar bizim şefaatçilerimizdir!" diye) uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler(; o putlar vesair bâtil ilâhlar) böylece kendilerinden kayboldu (gitti).**

25- (Habîbim!) **O (müşrik ola)nlardan kimi (Kur'ân okurken) sana kulak vermektedir, ama (iyi niyetle değil de, alay ve inkâr kastıyla dinledikleri için) Biz onu iyice anlamasınlar diye kalpleri üzerine birçok perdeler, kulaklarının içine de bir ağırlık (ve sağırılık) koyduk.**

Artık (istedikleri) her bir âyet (ve mucizeyi) görecek olsalar da(, aşırı inatçılık ve körü körüne taklit kendilerinde iyice yerleştiği için) ona inanamazlar, hatta (inanmak için değil de), seninle mücâdele eder oldukları halde sana geldikleri zaman, o kâfir olmuş kimseler:

"İşte bu (Kur'ân), evvelkilerin yazmış olduğu (hurâfe ve) masallardan başka bir şey değildir!" der(ler).

Rivayete göre; Velid ibni Muğîre, Ebû Cehil ve Nadr ibni Haris gibi birtakım müşrikler Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in yanında bulunuyorlarken onun okuduğu Kur'ân'a kulak vermeye başladılar. Bunun üzerine Nadr'a: "Muhammed ne söylüyor?" dediklerinde o: "Ne söylediğini anlayamıyorum ama onun, dudaklarını hareket ettirerek benim size geçmiş nesillerin kıssalarını anlatmam gibi, evvelki ümmetlerin efsanelerini anlattığını sanıyorum!" dedi. Kendisi de gerçekten eski ümmetlerin tarihçelerini çokça nakleden biriydi. O zaman içlerinden biri: "Ben onun bazı sözlerini hak buluyorum!" deyince Ebû Cehil: "Hayır! Onun sözlerinden hiçbirini kabul etme! Ölüm bize bundan daha kolay gelir!" dedi.

Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmeyi indirdi.

Allâh-u Te'âlâ'nın, kullarının kalplerini perdeli ve kulaklarını sağır ederek onları inanamayacak bir hale çevirmesiyle alâkalı "Kader sırrı" için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 9/60-78

26- O (müşrik ola)nlar hem o (peygamber ve Kur"â)n(a inanmak)dan (insanları) engellerler, hem de kendileri ondan uzak dururlar. Böylece (sapıp saptırarak) kendi nefislerinden başkasını helâk etmiş olmazlar, ama (ne büyük zarara uğradıklarının) farkında bile olmazlar.

27- (Habîbim!) O ateşin (üzerine kurulan sırat köprüsü) üzerinde durduruldukları zaman: "Ah keşke biz (dünyaya) geri döndürülseydik de, Rabbimizin âyetlerini yalanlamasaydık ve müminlerden olsaydık!" derlerken sen (o müşrikleri) bir görecekt olsaydın(, elbette çok büyük bir olaya tanıklık etmiş olurdun)!

28- Hayır! (Onlar bu temenniye dünyaya geri dönüp de iman etme azmiyle yapmadılar. Bilakis) daha önce (dünyadayken insanlardan) gizlemekte bulunmuş oldukları (münafıklık ve kötü amelleri gibi) şeyler kendilerine belirdi(de, dara düşünce bu temenniye yaptılar). Ama (cehennemi gördükten sonra dünyaya) geri döndürülecek olsalar bile, kendisinden nehyolunmuş oldukları o (kötü) şey(ler)e elbette dönerlerdi. Şüphesiz ki onlar (her hususta olduğu gibi, dünyaya döndürülüp iman etme vaadinde de) elbette yalancıdırlar.

29- Onlar (dünyadayken): "Bu (hayat denen şey, varsa yoksa) ancak (bize) en yakın (olan dünyadaki) hayatımızdır ve biz (bu hayattan sonra) diriltilecek kimseler değiliz!" demişlerdi.

30- (Habîbim! O müşriklerin) Rablerinin (hüküm ve cezasının) karşısında durduruldukları ânı bir görecekt olsaydın(, ne büyük bir hâdiseye şahit olmuş olurdun)!

O: "İşte bu (diriltilip cezalandırılma hâdisesi), gerçekten hak değil miymiş?" buyuracak da, onlar: "Rabbimize andolsun ki evet (âhiret azabı gerçekmiş)!" diyecekler.

O da: "İnkâr etmekte bulunmuş olmanız sebebiyle tadın (bakalım) bu azabı!" buyuracak.

31- (Dirileceklerine inanmayıp) Allâh'a kavuşmayı yalanlamış bulunan kimseler(, inanmaları durumunda ebedi cennetlerde nimetlenecekleri yerde, inkârları yüzünden cehennemin dibini boylayacakları için) muhakkak (en büyük zarar ve) hüsrana uğramıştır.

Nihayet kendilerine o (kıyamet) ân(ı) ansızın geldiği zaman: "O (dünya hayatı)nda (imkânımız varken, İlâhî emirlerden) eksik yaptığımız şeylere karşı ey bizim hasret (ve nedâmet)imiz (gel, şimdi tam senin zamanındır)!" derler, bir yandan da kendileri (günah) yüklerini sırtlarının üzerinde taşırlar. Dikkat edin! Yüklenmekte oldukları o şey ne kötü olmuştur!

32- (Kâfirlerin kendisinden başka bir hayat tanımadıkları) o en alçak (dünya) hayat(ı, sürekli faydalara ve gerçek lezzetlere kavuşturacak sâlih amellerden insanları alıkoyan) bir oyun ve bir eğlenceden başka bir şey değildir.

Ama andolsun ki, o son yurt(ta bulunan karışksız ve daimî lezzetlerin mahalli olan cennet, şirkten, oyun ve eğlenceden) hakkıyla sakınmakta olan kimseler için elbette (dünyadan) daha iyidir.

Hâlâ (iki taraftan hangisinin hayırlı olduğunu) anla(yıp da, hayırlı olanı kazanmak için çalış)mayacak mısınız?

33- Biz şu hakikati gerçekten çokça bilmekteyiz ki; onların (İslâm'ın yanlışlığına dâir) söylemekte oldukları şey elbette seni üzmedir. Şüphesiz ki onlar (senin doğruluğunu bildikleri için, aslında) seni yalancı çıkarmıyorlar, lâkin o zâlimler Allâh'ın âyetlerini(n doğru olduğunu) bile bile (inadına) inkâr ediyorlar.

34- Andolsun ki; senden önce de nice değerli peygamberler yalanlanmıştı. Fakat onlar yalancı çıkarılmalarına ve eziyet olunmalarına karşı elbette sabırlı davranmışlardır ve nihayet kendilerine yardımımız gelmişti. Allâh'ın(, peygamberlerine yardım edeceğine dâir vaatlerini ifade eden) kelimelerini değiştirebilecek (hiçbir kuvvet) yoktur. Kasem olsun ki; o gönderilen (peygamber)lerin(, ümmetlerinden neler çektiğiyle alâkalı) haberlerinden bir kısmı şüphesiz sana gelmiştir. (Öyleyse sen onları örnek alıp sabra devam et!)

35- Eğer onların (senden ve getirdiğin dine inanmaktan) yüz çevirmeleri senin üzerine (ağır ve) büyük gelecek olursa ve sen yerde bir geçit yahut gökte bir merdiven aramana ve böylece onlara (istedikleri) bir mucize getirmene imkân bulabilirsen(, haydi hemen bunu yap)! (Ama Benim iznim olmadan senin buna gücünün yetmeyeceği aşikârdır. Ancak onların Müslüman olmasına son derece düşkün olduğun için, inanırlar ümidiyle yerin altından ve göğün üstünden bir mucize getirip göstermeye imkânın olsa, bunu da yapacağın bellidir. Fakat onların inkârlarından dolayı kendini bu kadar üzmene değmez. Zira) Allâh (onların doğru yolu seçtiklerini görüp de, kendilerini imana muvaffak kılmayı) dileseydi elbette onları hidâyet üzere toplayabilirdi. (Velâkin kâfirliği seçtiklerini gördüğü için, iradesi onların imanda birleşmesi yönünde tecelli etmedi.) Artık sakın sen (bu gerçeği) bilmeyenlerden olma!

36- (Habîbim! Onların hidâyetine düşkün olman bir şeye yaramaz. Zira) ancak (kalplerinin kulağıyla ve kabul etme niyetiyle dinleyip) duymakta olanlar (senin davetine) icabet eder. (Kalbi ve ruhu) ölü (olan kâfir)ler ise; Allâh onları diriltir de sonra ancak Kendisine döndürülürler. (İşte inanmalarının faydasını göremeyecekleri o anda gerçekleri duyarlar.)

37- (Kureyş kâfirlerinin liderleri Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e inanmamalarına gerekçe uydurmak üzere:) "(Gördüğümüz mucizeler bir yana) onun üzerine Rabbinden bir âyet (ve mucize) indirilseydi ya(, nitekim özel istekte bulunduğumuz üzere açıkça melekleri görseydik ya)!" dediler. (Habîbim!) Sen de ki: "Şüphesiz Allâh (sizin istediğiniz şekilde) bir (mucize ve) âyet indirmeye (de) Kadir'dir." Lâkin (sen ne dersene de,) onların ekserisi (kendilerine indirilen mucizelerin yeterli olduğunu) bilmezler(, yine de Allâh istediklerini indirmeye Kadir'dir, ama inanmamaları halinde üzerlerine acil bir azabın gönderilmesini kaçınılmaz bir hale getirecektir)!

38- Ne yerde debelenen herhangi bir canlı ne de iki kanadıyla uçmakta olan herhangi bir kuş hâriç olmamak üzere, hepsi de sizler gibi(, yaptıkları bilinen, rızık ve ecelleri ezelde takdir edilmiş olan) birer ümmettirler. Biz o (Levh-i Mahfûz'da ve ondan alınmış olan o Kur'ân gibi değerli) kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık! (Zira âlemde cereyan eden büyük küçük meselelerden hiçbiri bu kitaplarda ihmal edilmemiştir.)

Sonra (bütün ümmetler) ancak Rablerin(in huzûr-u manevîsin)e (toplanmak üzere) haşr olunacaklardır. (O zaman O, her canlının hakkını birbirinden alacaktır.)

39- Bizim âyetlerimizi yalanlamış olan o kimseler, (cehalet, şaşkınlık ve kâfirlik) karanlıklar(ı) içerisinde (bocalayıp kalmış) olan(, bu nedenle de uyarıcıların nasihatlerinden etkilenmeyen) bir takım sağırlar ve (hakkı söylemeyen) dilsizlerdir. Allâh

kimi(n sapıklığı seçeceğini bildiği için, onu saptırmayı) dilerse, onu saptırır. Kimi(n) de (hidâyeti seçeceğini bilerek onu hidâyete erdirmeyi) dilerse, onu dosdoğru bir yol (olan İslâm'a hidâyet buyurup, o yol) üzere (sabit) kılar.

40- (Habîbim! O müşriklerin her birine tek tek) **de ki: "Gördün mü sizi(n halinizin ne olacağını)? (Söyleyin bakalım! Önceki inkarcılara geldiği gibi,) Allâh'ın azabı size gelir yahut o (kıyamet) an(ı) size gelirse, (o azabı açması için) Allâh'tan başkasına mı özellikle dua edersiniz? Eğer (putlarınızın sizi kurtaracak güce sahip ilâhlar olduğu görüşünüzde) doğru kimseler olduysanız(, başınız sıkıştığında Allâh yerine, onlara yalvarın da görelim bakalım)!"**

41- Doğrusu (o zaman siz kimseye yalvarmazsınız. Bilakis zararları açmaya ancak Allâh'ın Kadir olduğu inancı fitri olarak akıllarınızda yerleştiği için) **sadece O'na yalvarırsınız, O da dilerse kendisin(in giderilmesin)e dua ettiğiniz o şeyi açar, (O'na) ortak koşmakta olduğunuz şeyleri ise (dehşete kapıldığınız o anda tamamen) unutursunuz.**

42- Andolsun ki; senden önce de nice ümmetlere kesinlikle (peygamberler) göndermiştik, ama (onları inkâr etmişlerdi,) Biz o (peygamberleri inkâr etmiş buluna)nları (fakirlik ve kıtlık gibi) çetin bir sıkıntıyla ve (hastalıklarla âfetler gibi) darlık(lar)la yakalayivermiştik. Tâ ki onlar (kâfirliklerinden tevbe edip) iyice boyun eğsinler!

43- O çetin azabımız kendilerine geldiğinde, (tevbe edip) boyun eğseydiler ya! Lâkin kalpleri katılaştı ve yapmakta bulunmuş oldukları (kötü) şeyleri şeytan onlara iyice süsle(yip püsle)di. (Bu yüzden yaptıkları günahları hoş görüp, başlarına gelen belanın sebebi olarak kabul etmedikleri için musibetten nasihat almadılar.)

44- Ne zaman ki onlar kendisiyle nasihatlenmiş buldukları o (zor ve çetin) şey(lerden ibret alıp öğütlenmeyi) unuttular. Biz (zorluk ve darlık nöbetleri arasında, bollukla da imtihan etmek için) onlar üzerine (nimet çeşitlerinden) her şeyin kapılarını (ardına kadar) açtık.

Neticede onlar kendilerine verilmiş olan (nimet dolu) şeylerle (şımarıp) ferahlanmışlardı ki, (azabı daha şiddetle tatmaları için) Biz onları ansızın yakalayiverdik, artık birden bire onlar (kurtuluş ve rahmetten) ümit kesici kimseler (haline gelmişler)dir.

45- Kendileri (Allâh'a ortak koşarak) zulüm işlemiş olan o kavmin (ardı) arkası böylece kesilmiş oldu (da, artık arkalarını arayacak bir fert bile kalmadı)! (Bu kâfirleri helak ettiğinden dolayı) bütün hamdler âlemlerin Rabbi olan Allâh'a mahsustur. (Zira kâfir ve âsîlerin yok edilmesi, dünya halkı hakkında onların kötü inanç ve amellerinin uğursuzluğundan bir kurtuluş anlamı taşıdığı için, hamd gerektiren büyük nimetlerdendir.)

46- (Habîbim! O kâfirlere) **de ki: "Gördünüz mü? (Söyleyin bakayım!) Eğer Allâh kulaklarınızı ve gözlerinizi al(arak, sizi sağlar ve kör bir halde bırak)ırsa, kalpleriniz üzerine de mühür vurur (ve böylece anlayış gücünüzü tamamen giderecek olur)sa, Allâh'tan başka bunu size getirecek ilâh kimdir? Bak (gör) ki, (bazen teşvik, bazen tehdit, bazen helak olan ümmetlerin kıssalarıyla uyarı, bazen de aklî deliller getirerek,) âyetleri türlü türlü yönle nasıl çeviriyoruz, sonra yine onlar (nasıl da inkâr edip) yüz çeviriyorlar?"**

47- (Rasûlüm! O müşriklerin her birine tek tek) **de ki: "Gördün mü sizi(n başınıza geleceği)? (Söyleyin bakalım! Sizden önceki kâfirlere geldiği gibi,) Allâh'ın azabı (bir belirti**

göstermeden) **ansızın ya da** (geliyorum diye diye) **açıkça size gelecek olursa**, (kâfir olarak kendilerine en büyük zulmü yapmış olan) **o zâlimler topluluğundan başkası mı (İlâhî gazaba çarptırılarak) helake uğratılır?"**

48- Biz gönderilen (peygamber)leri (herkesin keyfine göre mucize gösterebilir diye değil,) **ancak** (inanmayanları cennetle) **müjdeleyiciler ve** (inkâr edenleri cehennemle) **korkutucular olarak göndeririz.**

Artık her kim iman eder ve (düzeltilmesi gereken hususları İslâm'a göre) **islah ederse, işte onlar üzerine** (azapla alâkalı) **hiçbir korku yoktur ve** (kâfirler üzüldüğü zaman) **ancak onlar mahzun olmayacaklardır.**

49- Bizim âyetlerimizi yalanlamış olan kimseler ise, (iman ve taattan çıkararak) **fâsıklık yapmakta bulunmuş olmaları sebebiyle o** (uyarıldıkları) **azap kendilerine dokunacaktır.**

50- (Habîbim!) De ki: "Ben size: Allâh'ın hazineleri benim yanımdadır!" demiyorum (ki, benden özel mucizeler istiyorsunuz), (Allâhın bildirmedığı) **gaybı da bil**(diğimi iddia et)**miyorum** (ki gelecekte olacaklar hakkında benden bilgi istiyorsunuz), **ben size: 'Gerçekten ben bir meleğim!' de demiyorum** (ki, benim yememe, içmeme ve evlenmeme şaşırıyorsunuz). **Ben ancak bana vahyedilmekte olan şeye hakkıyla uyuyorum.** (Dolayısıyla ben, ne ilâhlık, ne de meleklik iddiasında değilim, ancak benden önce birçok beşere nasip olmuş bulunan peygamberlik şerefine mazhar kılınmış biriyim ve doğal olarak da bu elçiliğimi tebliğ etmekteyim!)" (Habîbim!) **De ki:**

"Hiç kör olan biriyle, iyice gören kimse(, sapıkla, hidâyete eren, bilenle bilmeyen, ilâhlık ve meleklik gibi muhal şeyleri iddia edenle, peygamberlik gibi doğru vasfı savunan kimse) bir olur mu? Hâlâ iyice düşün(üp de, haklı ve haksız iddiaların arasını temyiz ede)**meyecek misiniz?"**

51- Kendileri için ondan başka ne bir dost, ne de (O'ndan izinsiz) **bir şefaathçi bulunmadığı halde Rablerin**(in huzûr-u manevîsin)e (toplanıp) **haşr olunacaklarından korkmakta olan**(, fakat amellerinde noksanlık yapan Müslüman)ları (ve dirilme mefhumuna inanan Ehl-i Kitap kâfirleriyle, bu hususta bazı tereddütleri bulunan ama gerçek çıkması halinde ne yapacaklarından korkan bazı müşrikleri) **onunla**(; o Kur'ân'ın beyanlarıyla) **uyar! Tâ ki onlar** (kâfirlik ve günahlardan) **iyice sakınsınlar!** (Zira uyarılar, dirilmenin tamamen imkânsız olduğunu savunanlara değil, ancak onu mümkün sayanlara tesir eder.)

52- (Habîbim! Zengin kâfirlerin arzusuna uyup da huzurundan) kovma o kimseleri ki; (sırf O'nun Zât'ını(n rızasını) arzulamakta buldukları halde sabah-akşam (devamlı) Rablerine ibadet etmektedirler!

(Müşrikler onların, imanlarında ihlâslı olmadıklarını, senin yanında geçinmek için durduklarını söylüyorlarsa da,) **onların hesabından hiçbir şey sana ait değildir, senin hesabından hiçbir şey de onlara ait değildir ki, onları kovasın da zalimlerden olasın!**

Ekra' ibni Habis gibi zengin insanlar bir kere Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in yanına geldiklerinde Bilâl ve Ammâr gibi fakir müminleri görünce Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e: "Bizim için ayrı bir meclis tahsis etsen de üstünlüğümüz meydana çıksa! Zira gelen heyetlerin bizi bu kölelerle birlikte görmesinden utanıyoruz!" dediler. Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de bu teklife olumlu yaklaştı, fakat bu hususta bir yazı istediler, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) de Ali (Radıyallahu anh)ı bir sayfayla birlikte yanına çağırtacaktı ki, Cebrâîl (Aleyhisselâm) bu âyet-i kerîmeyi indirdi ve o günden sonra fakir sahabe Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in mübarek dizlerine dizlerini

bitiştirecek kadar yakın oldular. (İbni Mâce, Zühd: 7, No: 4127,2/1382)

53- İşte sana! Böylece (insanların maddi durumlarını farklı kılarak) **bir kısımlarını diğer bir kısım ile imtihan** (edenin muamelesine tâbi) **ettik ki, o** (kâfirlerin zengin olanlar(ı), fakir Müslümanlar hakkında): **"Allâh'ın aramızdan** (bula bula iman ve hidâyet nimetini) **kendilerine lütfetmiş olduğu kimseler işte bunlar mıymış?" desinler. Allâh o** (iman edip) **şükredenleri**(n kimler olacağını tâ ezelde) **gerçekten en iyi bilen biri değil midir?** (Elbette kimin ne olacağını en iyi bilen sadece Allâh olduğu için, zengin-fakir olduğuna bakmaksızın, şükredeceğini bildiği kimseleri doğru yola kavuşturmaktadır, şükretmeyeceğini bildiklerini ise tevfiğinden mahrum bırakmaktadır.)

54- (Habîbim!) Bizim âyetlerimize inanmakta olan o (hakir görülen fakir) **kimseler sana geldiği zaman, (onlara) de ki: "Selâm olsun size! Rabbiniz** (kullarına acımayı ve) **rahmeti** (kesin bir vaad olarak fazl-u keremiyle) **Kendi** (mukaddes) **Zât'ına** (vacip kılmış ve bu hükmü Arş'ın üstünde bulunan bir kitapta) **yazmıştır.**

Şu bir gerçek ki; içinizden her kim (getireceği zarar hakkında) **bilgisizce** (veya bilse de, günahı ibadete tercih ettiği için cahillik ederek) bir **kötülük yapar da sonra onun ardından tevbe eder ve** (yaptığına pişmanlık çekerek, bir daha yapmamaya da karar vererek, tevbesini ve amelini) **islahta bulunursa, şüphesiz ki O** (Allâh-u Te'âlâ), (günahlarından tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (kullarına çokça acıyan bir) **Rahîm'dir."**

55- İşte sana! (İtaatkârlar, ısrarcı günahkârlar ve tevbekârlar hakkındaki Kur'ân) **âyetler(in)i böylece ayrıntılı bir şekilde beyan ediyoruz** (ki hak ortaya çıksın), **bir de** (inkâr suçunu işlemiş olan) **o mücrimlerin yolu iyice belirsin** (de, sen herkese hak ettiği muameleyi yapasın) **diye!**

56- (Habîbim!) De ki: "Şüphesiz ben Allâh'ı bırakıp da tapmakta olduklarınıza ibadet etmemden nehyolundum!" (Yine) **de ki: "Ben sizin kötü arzularınıza asla uymam!** (Zira sizin din adına uydurduğunuz yol, hüdâ değil, hevâdır. Hakkı arayana yakışan ise, körü körüne taklidi bırakıp, hüccet ve delile uymaktır.) **O** (arzularınıza uyduğum) **zaman muhakkak ki** (doğru yoldan) **sapmış olurum ve ben hidayete erenlerden olamam!"**

57- (Rasûlüm!) De ki: "Şüphesiz ki ben Rabbinden (gelen ve hakkı bâtıldan ayıran) **açık bir delil üzereyim, siz ise** (hiçbir delile dayanmadan) **onu yalanladınız.** ('Başımıza gökten taş yağdır yahut bize acı verici bir azap gönder!' diyerek) **kendisini acele istemekte olduğunuz o şey**(i getirme gücü) **benim yanımda** (mevcut) **değildir.**

(Azabı acele gönderme veya geciktirme hususunda) **hüküm ancak Allâh'a aittir. O,** (her hususta olduğu gibi, azabı gönderme hükmünde de) **hakk** (ve hikmete uygun olan karar) **izler / doğruyu anlatır / .**

(Doğruyla eğrinin arasını) **ayıranların hayırlısı ancak O'dur / hüküm verenlerin en iyisi ancak O'dur/ ! "**

58- (Habîbim!) De ki: "Sizin (azapla ilgili) **kendisini acele istemekte olduğunuz o şey**(i başınıza getirme imkânı) **gerçekten benim yanımda** (ve elimde) **olsaydı, elbette** (Rabbim için gazaplanarak, bu isteğinin hemen peşine sizi helak ederdim ki, böylece) **benimle sizin aranızdaki o iş** (çoktan) **bitirilmiş olurdu.** (Lâkin bütün işler Allâh-u Te'âlâ'nın elindedir,) **Allâh ise o zâlimleri çok iyi bilendir!"** (Böylece O, içlerinden kimin acele helak edilmesi, kime de fırsat tanınması uygun olacağına dâir ezelf ilmi yönünde en doğru muameleyi yapar.)

59- (Kullardan gizlenen azap, sevap, rızık ve ecelle ilgili) gayb hazineleri / anahtarları /

ancak O'nun nezdindedir ki, Kendisinden başkası bunları bilemez.

Karada ve denizde olan (canlı cansız varlıklar)ı sadece O bilir.

Hiçbir yaprak düşmez ki O onu(n düşüşünden önceki ve sonraki tüm hallerini) bilmesin! Ne yerin karanlıklarındaki tek bîr tane, ne yaş, ne de kuru hiçbir şey müstesna olmamak üzere hepsi de mutlaka apaçık bir kitap (olan Levh-i Mahfuz)da (kayıtlı)dır.

Salim ibni Abdillah'ın, babasından (Radiyallâhu anhüm) rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: "Gayb anahtarları beştir, bunlar da Lokman Sûresinin 34. âyeti kerîmesinde bildirilmiştir); şüphesiz o kıyamet ânının bilgisi ancak Allâh nezdindedir, yağmuru O indirir, rahimlerde olanı O bilir, kimse yarın ne kazanacağını bilemez, kimse nerede öleceğini de bilemez! Şüphesiz ki Allâh hakkıyla bilendir, ziyadesiyle haberdârdır!" (Buhâri, Tefsir: 124, No: 4351,4/1693)

Gaybın tarifî, beş temel meselesinin izahı, ayrıca peygamberlere ve velilere bazı gaybların bildirildiği hususundaki deliller için bakınız: Rûhul-Furkan: 9/392-420

60- Ancak O'dur O Zât ki; sizi(n ruhlarınızın bedendeki tasarrufunu) geceleyin (uyurken) tamamen almaktadır, gündüzleyin yapmış olduğunuz şeyleri de bilmektedir. Sonra (her kulun dünyada ne kadar kalacağı hakkında) belirlenmiş bir süre bitirilsin diye sizi o (gündüzün ışığı)nda diriltmektedir. (Öldürülüp diriltilmenizden) sonra dönüşünüz ancak O'na olacaktır ve sonunda O, (gece-gündüz) yapmakta bulunmuş olduklarınızı size tamamen haber verecektir.

Âyet-i celîlede geçen "Teveffi" tabiri; örfe göre öldürme manasında ise de, burada mecazen uyutma manası kastedilmiştir. Zira duyuları, düşünce ve anlayış kabiliyetlerini giderme hususunda ölümle uyku arasında tam bir münasebet vardır. Bundan dolayı Câbir (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Uyku ölümün kardeşidir, cennet ehli ise uyumazlar!" buyurmuştur. (Ebû Nu'aym, Hilyetü'l-evliyâ: 7/90)

Nitekim Allâh-u Te'âlâ: "Allâh ruhları ölümleri zamanında, ölmeyenleri de uykularında alır. Ölümüne hükmettiklerini tutar, diğerlerini ise (ecelleri için) belirli bir zamana kadar (bedenlerine) gönderir!" (Zümer Sûresi: 42) buyurarak bu gerçeği vuzûha kavuşturmuştur.

Hazret-i Ali (Radiyallâhu anh)ın: "Uyku vaktinde ruh çıkar, ışınları ise bedende kalır, işte rüyayı bununla görür. Uykudan uyanırken ise göz açıp kapayacak zamandan daha hızlı bir şekilde ruh bedene geri döner!" sözü, bu konudaki birçok bilginin kaynağı olmuştur. Ruhun uykuda alınması hakkındaki rivayetler ve ruhla ilgili ilginç bilgiler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 9/425-435

61- Kullarının fevkinde (eşsiz bir güç, galibiyet ve tasarrufa sahip olup, her istediğine ulaşacak bir) Kahir olan ancak O'dur(, dolayısıyla kullarından hiçbiri O'nu âciz bırakamaz ve onlar hakkında dilediğini yapmasına engel olamaz)! (Amellerinizi yazıp) muhafaza eden (melek)leri de üzerinize O yollamaktadır. Nihayet sizden birine ölüm geldiği zaman elçilerimiz o(nun ruhu)nu tamamen alırlar ve onlar (vazifelerinde gevşeklik ve geciktirme gibi) hiçbir kusur yapmazlar.

62- (Dünyadayken birtakım bâtil mevlâların eli altında bulunduktan) sonra onlar (gerçek manada Efendilerine ve) Hak olan Mevlâ'larına; O Allâh(ın hüküm ve cezası)na döndürülmüşlerdir. Agâh olun ki; (o gün) hüküm ancak O'na aittir! Ve O, hesap görenlerin en süratli olanıdır. (Nitekim hiçbir kimsenin hesabıyla uğraşmak, O'nu diğerinden alıkoymaz ve böylece O, bir koyun sağımılık kadar kısa bir zaman içerisinde bütün yaratıkların hesabını bitirir.)

63- (Habîbim!) **De ki:** "**Karanın ve denizin** (korkunç tehlikelerinden ve) **karanlıklarından sizi kim kurtarmaktadır ki: 'Andolsun; eğer bizi işte bundan kurtarırsa, elbette biz muhakkak şükredenlerden olacağız!' diye boyun bükerek açıkça ve gizlice O'na dua etmektesiniz."**

(Rasûlüm!) **De ki:** "**Bundan da, (diğer) her sıkıntıdan da sizi ancak Allâh kurtarmaktadır.**

64- Ama sonra yine de siz (hiçbir şeye gücü yetmeyen yaratıkları O'na) **ortak koşmaktasınız!"**

65- (Habîbim!) **De ki:** "(Nûh ve Lût kavmiyle, Ashâb-ı Fîl'e yaptığı gibi) **üzerinizden yahut** (Firavun'u boğup Karun'u batırdığı gibi) **ayaklarınızın altından size bir azap göndermeye ya da sizi** (farklı farklı görüşlere mensup ve mutaassıp) **firkalara karıştırmaya ve böylece** (aranızda savaş çıkartarak) **bir kısmınıza diğer bir kısmın çetin azabını tattırmaya Kadir olan ancak O'dur.**

Bak (gör) ki; âyetleri (müjde ve tehdit gibi farklı suretlerle) **bir üsluptan diğerine nasıl çeviriyoruz, tâ ki onlar** (gerçekleri) **iyice anlasınlar** (da inkârı bıraksınlar)!"

66- (Habîbim!) **Senin kavmin onu yalanlamıştır. Oysa o** (Kur'ân-ı Kerim ve haber verdiği azaplar), **gerçeğin ta kendisidir. De ki:**

"Ben sizin üzerinize asla bir vekil değilim (ki sizi inkârdan zorla engelleyeyim yahut cezanızı vereyim. Ben ancak bir uyarıcıyım, üzerinize Vekil olan ise ancak Allâh'tır)!"

67- (Kur'ân'ın verdiği haberlerden) **her bir haber için bir gerçekleşme zamanı vardır.**

Yakında (vakti geldiğinde, dünyada veya âhirette o haberin doğruluğunu) **siz de bileceksiniz!**

68- (Habîbim!) **Bizim âyetlerimiz hakkında** (inkâra, alay ve tenkite) **dalmakta bulunan o kimseleri gördüğün zaman, onlar ondan başka bir söze dalıncaya kadar hemen kendilerinden yüz çevir**(diğini ifade etmek üzere yanlarından kalk)!

Eğer şeytan sana gerçekten (vesvese verip bu yasağı) **unutturacak olursa, artık** (bu nehîyi) **hatırladıktan sonra o zâlimler topluluğuyla birlikte oturma!**

69- O hakkıyla sakınmakta olan kimseler üzerine o (inkâr ve alaya dala) **nların** (günahlarının) **hesabından hiçbir şey gerekmez! Velâkin** (takva sahiplerine düşen; o kötü işleri beğenmediklerini yüzlerine karşı açıklayıp vazgeçmeleri hususunda) **bir hatırlatma** (yapmaları) **dır, tâ ki onlar** (utanarak yahut kendilerini üzmemek istemeyerek, alay ve inkârdan) **iyice sakınsınlar!**

İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ) şöyle buyurmuştur: "Allâh-u Te'âlânın: 'Âyetlerimiz hakkında inkâra dalanları gördüğün zaman, onlardan yüz çevir!' âyet-i kerimesi inince Müslümanlar: 'Müşrikler devamlı surette âyetlerle alay ve inkâra daldırdıklarına göre, biz Mescid-i Haramda nasıl oturabiliriz ve Kâ'be'yi nasıl tavaf edebiliriz?' dediler.

Bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirerek, bu gibi günahlardan sakınanların, âyetler hakkında bâtila dalanların günahından sorumlu olmayacağını beyan etti."

70- (Mükellef tutuldukları İslâm) **dinlerini bir oyun ve bir eğlence edinmiş olan/** (en önemli konu olan) **dinlerini bir oyun ve bir eğlence**(ye dayalı değersiz bir şey) **edinmiş olan / ve o en alçak** (dünya) **hayat(ı) kendilerini aldatmış bulunan o kimseleri terk et!**

(Onların dedikleriyle ve yaptıklarıyla ilgilenme!)

Ama kendisi için, Allâh'tan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi bulunmayan ve (kurtuluş için) her türlü fidyeyi verse de kendisinden alınmayacak olan herhangi bir nefis, kazanmış olduğu (kötü) şeyler sebebiyle helâke teslim edilmesin / hapsedilmesin / rüsvay edilmesin / sevaptan mahrum edilmesin / diye onunla(; o Kur'ân'ın âyetleriyle kendisine) öğüt ver!

İşte sana! Kazanmış oldukları şeyler(, o azabı mûcib günahlar ve bozuk inançlar) yüzünden helake teslim edilmiş olan kimseler ancak bunlardır. İnkâr etmekte bulunmuş olmaları sebebiyle, (karınlarında ateş olup, bağırsaklarını parçalayacak) kaynar sudan bir içecek, bir de çok acı verici büyük bir azap onlar içindir.

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi veSelem)e iki sifata sahip olan kimseleri terk etmesini emretmiştir ki; bunlardan biri; dinlerini oyun ve eğlence edinmeleridir. Tabi ki bu, davet olundukları ve mükellef tutuldukları İslâm dininin hükümlerini maskaralığa alma ve onunla alay etme manasına gelebileceği gibi, putlara tapmak gibi oyun ve eğlence kabilinden olan şeyleri din edinme anlamına da gelebilir Nitekim Kureyş kâfirlerinin, Kâ'be'deki putları ağaçlara yaslayıp onlara küpe takmaları, deve kuşu yumurtalarını da boyunlarına asmaları üzerine bu âyeti celîlenin nazil olduğu İmam-ı Dahhâk (Rahimehullâh)dan nakledilmiştir.

71- (Habîbim!) De ki: "Biz Allâh'ı bırakıp da ne bize fayda verebilecek, ne de bize zarar edebilecek olan (putlar gibi âciz) şeylere tapar mıyız? Allâh bizi (İslâm'a) hidâyet ettikten sonra ökçelerimiz üzerinde (eski şirkimize gerisin geri) çevrilir miyiz? O kimse gibi ki; şeytanlar onu (kapıp çöl gibi ıssız bir) yerde şaşkın bir halde dolaştır(ıp sonunda bir uçuruma at)mışlardır.

Hâlbuki o kimsenin birtakım arkadaşları vardır ki: 'Bize gel!' diye kendisini sürekli dosdoğru yola çağırılmaktadırlar(, fakat o, şaşkınlığından dolayı ne tarafa gideceğini bilememektedir)."

(Habîbim!) De ki: "Allâh'ın hidâyeti (olan İslâm), gerçekten hidâyet ancak odur ve biz âlemlerin Rabbine teslim olalım diye emrolunduk!

72- Bir de; o (farz) namaz(lar)ı hakkıyla kılın ve O (Allâh-u Azîmüştâ)ndan iyice sakının diye (emrolunduk)!" Ancak O'dur O Zât ki, sadece Kendisi(nin huzûr-u mânevîsi)ne (toplanmak üzere kabirlerinizden) haşır olunacaksınız!

73- Ancak O'dur O Zât ki; gökleri ve yeri hak(lı bir neden ve ins-ü cinnin imtihan yeri olması gibi büyük bir hikmet) ile yaratmıştır. O'nun(, yaratmak istediği bir şeye,) hak (ve hikmete dayalı) olan buyruğu, (harften ve sestem münezze olarak) "Var ol!" buyurduğu vakitte (gerçekleşmekte)dir ki, o da hemen meydana gelmektedir. (Dolayısıyla mükevvenâtta hiçbir şey, Allâh-u Te'âlâ'nın hikmetli emrinden hariç bir şekilde meydana gelemez.)

Sûra üfürüleceği günde de mülk (ve hükümlerlik) sadece O'na aittir. (O, hislerin idrâk edemediği) gizliyi de, görüneni de (hakkıyla) bilendir.

(Bütün işlerinde ve yönetimlerinde yanlışı olmayan) Hakim de, (gizli-açık her şeye tam manasıyla vâkıf olan) Habîr de ancak O'dur!

Ehl-i İslâm'a göre; Allâh-u Te'âlâ'nın, boru şeklinde bir boynuz yaratmış olduğunda ve zamanı geldiğinde bir meleğin ona üfleyerek kıyametin kopmasına sebep olacağında hiçbir şüphe yoktur. Dolayısıyla bu konuda teviller aramaya kalkanlar ve Arş, Sırat, Mîzan gibi hakikatleri inkâr edenler Kur'ân ifadelerinin ne anlama geldiğini en iyi bilen Rasûlüllâh

(Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in sarîh beyanlarına karşı gelmiş olurlar.

Sûr ve İsrâfil (Aleyhisselâm) hakkındaki hadîs-i şerîf ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l Furkan; 10/111-139

74- Hani İbrahim babası Âzer'e: "Sen birtakım putları ilâhlar mı ediniyorsun? Şüphesiz ki ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum!" demişti.

İbrahim (Aleyhisselâm)ın babasının adının Âzer olduğu ve bu isme sahip olan kişinin, onun amcası değil de babası olduğu görüşü ulemânın cumhuru tarafından kabul görmüştür. Bazılarının Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in nesebini şirkten ve kâfirlikten beri tutmak için, Âzer'in, İbrâhîm (Aleyhisselâm)ın babası olmadığını söylemeleri, nassların zahiriyle çelişmektedir. Ayrıca Âzer'in kâfir olması Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in şanına bir zarar getirmez. Zira Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Câhiliyet ehli zinasından hiçbir şey beni doğurmamıştır. Beni ancak İslâm nikâhı gibi bir nikâh doğurmuştur!" (Taberânî, el-Mu'cemu'l-kebir. No: 10812,10/329; el-Evsat, No: 4725, 5/366) buyurarak, nesebinin temizliğinin, gayr-i meşru ilişkilerden korunmuş olduğu manasına geldiğini açıklamıştır ki bu, nesebinde bir müşrik bulunmayacağı anlamını taşımaz. Celâleyn muhaşşîsi Allâme Sâvî (Rahimehullâh)ın beyanı vechile bazı müfessirler: "Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in babalarının şirkten korunması, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in nuru onların sulbünde kaldığı sürecedir. O nur bir diğerine intikal ettikten sonra ise bu korunma kaldırılmış olabilir!" şeklindeki ifadeleriyle meseleyi vuzuha kavuşturmuşlardır. :

İbrâhîm (Aleyhisselâm)ın babasının ismi ve kimliği hakkındaki tartışmalar ve Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in neseb-i şerîfi için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 10/147-154

75- İşte sana! Biz göklerin ve yerin (yaratılışındaki eşsiz incelikleri, onların büyük mülk ve) melekûtunu İbrahim'e böylece gösteriyorduk. Taki o(, kendisine gelen vahiyle kesinkes inandığı gibi gözle görerek de) yakînen iman edenlerden olsun diye (bunu böyle yapmıştık).

"Melekût" kelimesi, büyük mülk anlamına gelmekte olup, burada kastedilen mana hakkında: "Göklerin ve yerlerin saltanatı", "Göklerde ve yerlerde bulunan âyetler"; özellikle "Güneş, ay ve yıldızların, bir de dağların, ağaçların ve denizlerin mâhiyetleri" gibi görüşler farklı müfessirler tarafından açıklanmıştır ki buna göre; Allâh-u Te'âlâ İbrâhîm (Aleyhisselâm)a göklerde ve yerde yarattığı mahlûkatı, onlarda bulunan büyük saltanatını göstermiş ve ona bütün işlerin görünen ve görünmeyen taraflarını açıklamıştır. Süddî (Rahimehullâh)dan nakledildiğine göre; Allâh-u Te'âlâ İbrâhîm (Aleyhisselâm)ı bir kayanın üzerine yerleştirip, Arş'ı, Kürsî'yi ve maddî âlemin en üst tarafının son bulunduğu noktaya kadar tüm varlıkları görsün diye yedi kat gökleri, ayrıca madde âleminin nihayet bulunduğu noktaya kadar yedi kat yerleri yarıp açmış, böylece o bu âlemlerde bulunan son derece şaşırtıcı harikulade şeyleri görmüş, hatta cennetteki yerini ve yedi kat yerin altında bulunan kayayı dahi gözüyle görmüştür. (Taberi No: 13452-55, 5/242; ibni Ebi Hatim, No: 7501-502, 4/1326)

76- Derken gece(nin karanlığı) onun üstünü örtünce, (İbrâhîm (Aleyhisselâm)) bir yıldız gördü de: "(Size sorsam) işte bu, benim rabbimdir (dersiniz)!" dedi.

Ne zaman ki o (yıldız) battı: "Ben batan (ve bir halden diğerine intikal ettiği için ibadetimi hak etmeyen bâtil ilâh)lar(a tapınmay)ı sevmem!" dedi.

77- Sonra ayı doğarken görünce: "(Sizce) işte bu benim rabbimdir!" dedi. O (ay) da (yıldız gibi) batınca:

"Andolsun ki; Rabbim beni hidâyet(te sabit) etmeseydi, elbette ben de mutlaka o

sapıklar topluluğundan olurdum!" dedi.

78- Daha sonra güneşi doğar halde görünce: "(Sizin inancınıza göre) işte benim rabbim budur! İşte bu en büyüktür!" dedi. O (güneş) battığında ise dedi ki:

"Ey kavmim! Şüphesiz ki ben sizin (bütün bu ecrâm-ı semâviyyeyi yaratan Allâh'a) ortak koşmakta olduğunuz şeylerden (uzak ve) beriyim!

79- Gerçekten de ben (bâtıl ilâhları bırakıp, gerçek Rabbime yönelici) bir hanîf olarak yüzümü, gökleri ve yeri yoktan yaratmış olan Zâta yönelttim. Zaten ben (hiçbir hususta) şirk koşanlardan değilim!"

80- (Bunun üzerine) kavmi onunla tartışmaya girişti.

O da dedi ki: "O (Rabbim) beni gerçekten hidâyete kavuşturmuşken, Allâh(ın birliği) hakkında mı benimle mücadele ediyorsunuz?

(Siz beni ilâhlarınız tarafından çarpılmakla tehdit ediyorsunuz ama) **Rabbimin bir şey dilemesi dışında, ben sizin Kendisine ortak koşmakta olduğunuz şeylerden (hiçbir zaman) korkmam! (Çünkü) benim Rabbim ilim bakımından her şeyi kuşatmıştır.**

Hâlâ (açıkladığım bu kadar delilleri) iyice düşün(üp de ilahlarınızın bana hiçbir zarar veremeyeceğini fark et)meyecek misiniz?

81- Siz O'nun, kendisi(nin ilâhlığı) hakkında üzerinize bir delil indirmedığı şeyleri Allâh'a ortak koşmuş olmanızdan hiç mi hiç korkmazken, ben sizin (Allâh'a) ortak tanımış olduğunuz şeylerden nasıl korkarım?

Şimdi (söyleyin bakalım;) iki fırkanın hangisi güvenmeye daha lâyıktır? Eğer siz (gerçekte kimden korkulması gerektiğini) biliyor olduysanız(, bu sorunun doğru cevabını bulursunuz)!"

82- O kimseler ki (inanılması gereken hakikatlere) iman etmişlerdir ve (müşriklerin yaptığı gibi) imanlarını bir zulüm (ve şirk)le karıştırmamışlardır; işte sana! Onlar ki, (korktuklarından) güvence ancak onlara aittir ve (ancak) onlar hidâyete eren kimselerdir.

Ehl-i Sünnet ulemâsına göre; Allâh-u Te'âlâ azaptan emniyet kazandıracak olan imanda zulmün bulunmamasını şart koşmuştur. İman diye adlandırılan şeyin bir parçası da, zulmü ve masiyeti terk etmek olsaydı, Allâh-u Te'âlâ'nın imanın peşine bu kaydı getirmesi manasız olurdu. Demek ki burada zikredilen zulüm, herhangi bir günah olmayıp, Lokman Sûresinin 13. âyeti kerimesinde en büyük zulüm olduğu belirtilen şirk ve kâfirliktir.

Nitekim Abdullah ibni Mesûd (Radiyallâhu anh) şöyle anlatmıştır "İman edenler ve imanlarını herhangi bir zulümle karıştırmayanlar" âyet-i kerimesi inince bu, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in ashabına çok zor geldi. Bunun üzerine onlar: "Yâ Rasûlellâh! Hangimiz nefsine zulmetmedi ki!" dediklerinde Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Bu, o (sizin anladığınız gibi günah manasında) değildir! Bu ancak şirktir! Lokmân'ın, oğluna vaaz ederken söylemiş olduğu: 'Ey oğulcağızım! Allah'a ortak koşma! Şüphesiz ki şirk elbette en büyük zulümdür!' sözünü duymadınız mı?" buyurdu. (Buhârî, Enbiya: 42, No: 3246, 3/1262; Müslim. İman: 56, No: 124,1/114)

83- İşte sana! Bu (şekilde münazara yapma usûlü). Bizim hüccet (ve delil)imizdi ki, onu kavmine karşı İbrahim'e vermiştik. Dilediğimizi (ilimde ve hikmette üstün) derecelere yükseltiriz.

Şüphesiz senin Rabbin (dilediğini üstün kılma, istediğini de alçaltma hususunda hikmet sahibi olan bir) **Hakîm'dir**, (kimin neye lâıyk olduğunu çok iyi bilen bir) **Alîm'dir**.

84- Biz ona(; İbrahim (Aleyhisselâm)a oğul olarak) **İshâk'ı ve** (torun olarak) **Ya'kûb'u başıladıık. Her birini de** (dosdoğru yola ve nübüvvete) **hidayet ettik.**

Ondan önce de (atası) **Nûh'u hidayet etmiştik. Onun** (Nuh (Aleyhisselâm)ın) **zürriyetinden; Dâvûd'u, Süleyman'ı, Eyyûb'u, Yûsuf'u, Mûsa'yı ve Hârûn'u da** (peygamberlik nimetine mazhar kılmıştık)!

İşte sana! (İyi amellerde bulunan) **o muhsinleri böyle mükâfatlandırmaktayız** (ve onları İbrahim (Aleyhisselâm)a verdiğimiz gibi yüksek derecelere nâilîyet, çok evlât ve içlerinde peygamberler tayin etme nimetlerine mazhariyete benzer faziletlerle muvaffak kılmaktayız).

85- Zekerıyyâ'yı, Yahyâ'yı, İsâ'yı ve İlyâs'ı da (doğruya ve hidâyete muvaffak kılmıştık). **Hepsi de** (gerekenleri yapmak ve lüzumsuz şeylerden sakınmak gibi salâh mertebesinin gerektirdiği faziletlerde kemâle ermiş) **salih kimselendendi.**

86- İsmâ'il'i, Elyesa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da (hakka ve nübüvvete irşad etmiştik). **Hepsini de o** (kendi dönemlerindeki) **âlemler üzerine** (nübüvvet ve risâletle seçkin ve) **faziletli kılmıştık.**

87- Onların babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bir kısmını da (üstün meziyetlere mazhar kılmıştık). **Kendilerini** (peygamberlik makamına) **seçmiştik ve onları dosdoğru bir** (istikamet olan peygamber atalarının) **yol(un)a kavuşturmıştık.**

88- İşte sana! Bu, Allâh'ın hidâyetidir ki, kullarından dilediğini ona eriştirir. (Peygamberlik gibi yüksek mertebelerine rağmen) **onlar bile** (farz-ı muhal herhangi bir şeyi Allâh'a) **ortak koşacak olsalardı,** (başkaları gibi onların) **yapmakta bulunmuş oldukları** (iyi) **şeyler(in sevabı da) elbette kendilerinden uzaklaşıp boşa giderdi.**

89- İşte sana! Onlar, öyle (değerli) **kimselerdir ki; kendilerine kitap,** (ince ilimler, hak üzere) **hüküm** (verebilme melekesi) **ve peygamberlik vermişizdir.**

İşte bu (Mekke ehlinde müşrik olan) **nlar o** (kitapları, peygamberleri ve doğru kanu) **nları inkâr ediyorlarsa, gerçekten Biz onlar(ı korumaya) öyle değerli bir toplumu(;** Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in ashabını ve kıyamete kadar ona inanıp uyanları) **vekil etmişizdir ki, onlar bunları asla inkâr edici kimseler değillerdir.**

90- İşte sana! Onlar, Allâh'ın hidâyete erdirdiği kimselerin ta kendileridir. Öyleyse sen de onların hidâyetine uy!

(Onlara ittibâ ettiğini göstermek üzere ümmetine şunu da) **de ki: "Ben** (de önceki peygamberler gibi tebliğ ettiğim) **bu** (dîne ve Kur'â) **na karşı sizden bir ücret istemiyorum.**

O (Kur'ân-ı Kerim'i tebliğimin gayesi) **tüm âlemler için ancak bir öğüttür."**

91- O (Yahudi olan) **nlar Allâh'ı hak ettiği tazimle takdir etmediler.** (Bu yüzden O'nun peygamber gönderip kitap indirme nimetinin büyüklüğünü ve inkâr edenlere yapacağı azabın şiddetini anlayamadılar.) **Zira: "Allâh hiçbir beşer üzerine** (vahiy olarak) **bir şey indirmedii!" dediler.** (Habîbim!) **De ki: "Mûsa'nın insanlara bir nur ve hidâyet olarak getirmiş olduğu o** (Tevrat) **kitab(ın)ı kim indirdi ki, siz** (işinize geleni açıklayıp, gelmeyenini gizleme imkânı bulmanız için) **onu kâğıtlar haline getiriyor ve onları** (parçalayarak içlerinden işinize geleni) **açıklıyordunuz,** (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in tarifini ve recim gibi ağır hükümleri içeren bölümlerden) **birçoğunu da**

gizliyordunuz?

(Ey Ehl-i Kitap!) **Hâlbuki** (Tevrat'a ilave olarak ve onda çözümediğiniz hükümleri beyan gayesiyle Kur'ân-ı Kerim'de) **size öyle şeyler öğretilmiştir ki ne siz ne de atalarınız** (onları) **bilmemekteydiniz.**" (Habîbim! Onlar doğru cevap verirlerse ne a'lâ; değilse, cevap inkâr edilemeyecek şekilde belli olduğu için) **Artık sen:** "(Peygamberlere kitapları indirmiş olan Zât ancak) **Allâh'tır!**" **de, sonra onları o** (bâtıl inançlara) **dalışları içerisinde oynar oldukları halde bırak!** (Çünkü gerçeği tebliğ ederek aleyhlerine hüccet ikame ettikten sonra, sana düşen bir sorumluluk kalmamıştır.)

92- İşte bu (Kur'ân-ı Kerîm), **öncesinde bulunan** (geçmiş kitap)ları **doğrulayıcı, çok değerli ve pek mübarek**(; fayda ve menfaati çok) **olan büyük bir kitap tır ki; Biz onu sana** (âlemler kendisiyle bereketlensin diye) **indirdik, bir de şehirlerin anası** (mesabesinde olan Mekke halkı)ni **ve çevresinde olanları uyarasin diye!**

O kimseler ki âhirete inanmaktadırlar, onlar (akıbetlerinden korktuklarından, bu endişe de kendilerini ince düşünmeye sevk ettiği için) **bu** (peygambere ve Kur'â)na **inanırlar ve onlar namazlarını** (hakıyla kılmaya devam etmek suretiyle) **muhafaza ederler.**

93- ("Allâh hiçbir beşere bir şey indirmedim!" diyerek) **Allâh'a karşı bir yalan uydurmuş olan** (Mâlik ibni Sayf Yahudi'siyle, bu görüşte olan diğer inkârcılar)dan **yahut kendisine hiçbir şey vahyolunmadığı halde: "Bana da vahiy gönderildi!" demiş olan** (Müseyleme ve Esved gibi yalancılar)dan, **bir de: "Allâh'ın indirmiş olduğu şeyin bir benzerini yakında ben de indireceğim**(, istesek biz de Kur'ân'a benzer şeyler söyledik)!" **demiş olan** (Nadr ibni Haris gibi inkârcılar)dan **daha zâlim kim olabilir?!**

(Habîbim!) **Sen o zâlimleri ölümün zorlukları içerisindeyken bir göreceksin**(, elbette çok büyük bir iş görmüş olurdun)! (O sıra) **melekler** (kendilerine göz açtırmayıp, canlarını almak üzere) **ellerini uzatıcı oldukları halde**(, ölümlerini zorlaştırmak için onlara diyecekler ki:)

"Çıkarın canlarınızı! Allâh'a karşı doğru olmayı söylemekte bulunmuş olduğunuz için ve O'nun âyetlerin(e iman etmek)den uzaklaşıp, (onlara karşı) çokça kibirlenmekte bulunmuş olduğunuzdan dolayı, işte bu gün alçaklık azâbıyla cezalandırılacaksınız."

Katâde (Radıyallâhu anh)dan rivayete göre; bu âyet-i kerîme Müseylemetü'l-Kezzâb ve Esved-i Ansî gibi peygamberlik taslayan kimseler hakkında inmiştir. Benû Hanîfe kabilesinden olan Müseyleme, Yemâme'de kâhinlik yapar, peygamberlik iddiasında bulunur, yalan-yanlış kâfiyeler düzerek Kur'ân-ı Kerîm'e muârazalar yapmaya kalkıştı ve: "Muhammed büyük işler için gönderildi, ben de ufak tefek işler için gönderildim!" derdi. Esved ise Benû Müdlîc kabilesinden olup, Yemen'de peygamberlik iddiasına kalkışan bir kâhin idi. Yemen havalisindeki bazı bölgeleri istila edip, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in zekât tahsildarlarını oralardan çıkardı.

Müşriklerden Nadr ibni Haris de, Fâris diyarından Acem hikâyelerini ve Rüstem kıssalarını nüshalar halinde Mekke'ye getirir, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in Kur'ân okurken geçmiş kavimlerin kıssalarını nakletmesi sırasında: "İstesem ben de bunun söylediğinin benzerlerini söyledim!" derdi. Bu kişiler hakkındaki diğer bazı malumat ve âyet-i kerîmenin sebab-i nüzulü hakkındaki diğer rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 10/341-349

94- (Allâh-u Te'âlâ o müşriklere kıyamet günü şöyle buyuracak:) **Andolsun ki; gerçekten sizi ilk sefer yarattığımız gibi**(, eşten, dosttan, maldan ve evlattan ayrı vaziyette yapayalnız) **teker teker Bize geldiniz ve size ihsan etmiş bulunduğumuz şeyleri sırtlarınızın arkasında bıraktınız**(, onlardan en ufak bir şeyi bile yanınızda getiremediniz), **o şefaathçilerinizi de sizinle birlikte görmüyoruz ki, kendilerinin siz(in ibadetiniz)de**

gerçekten ortaklar olduklarını boşu boşuna sanmıştınız.

Yemin olsun; muhakkak ki aranızda (bulunan irtibat bağları açısından) tam bir kopukluk olmuştur ve (ilâh oldukları) davasını gütmekte bulunmuş olduğunuz şeyler sizden kaybolmuştur.

95- Şüphesiz ki Allâh (bitkileri ve ağaçları yetiştirmek için) tane ve çekirdeği (çatlatıp) yarandır.

O (Allâh-u Te'âlâ), (meni ve tohum gibi kendi başına üremeyen) ölü (bir şey)den(, canlı ve bitki gibi üreyen) diri (bir şe)yi çıkarır, diriden de ölüyü çıkarıcıdır.

İşte size! Allâh bu (şekilde ölüyü diriltten ve diriye öldüren Zât'tır, ibadetinize lâıyk olan da ancak O')dur!

Hâlâ nasıl (O'na iman ve tâattan) döndürül(üp de şirke yöneltil)ebiliyorsunuz?

96- (O Allâh-u Te'âlâ) sabahı(n direği mesabesinde olan ve dikine bir halde ufukta ilk beliren aydınlığı, gecenin karanlığından) yar(ıp çıkar)andır.

O, geceyi (yaratıkların dinlenmesi için) bir sükûnet (zamanı), güneşi ve ayı da bir hesap (üzere deveran eden ve ibadet vakitlerinin hesabı kendileriyle bilinen çok önemli varlıklar) kılmıştır.

İşte sana! (Bütün) bu(nlar), (tüm varlıkları istediği şekilde yönetme gücüne sahip olan) Azîz ve (onlardan istifadenin en verimli şeklini hakkıyla bilen) Alîm'in (eşsiz ayarlamasının ve yüce) takdîri(nin birer eseri)dir.

97- Ancak O'dur O Zât ki; yıldızları sizin (menfaatiniz) için yaratmıştır, tâ ki siz karanın ve denizin karanlık (ve karışık yol)larında kendileriyle doğru yolu bulasınız!

Gerçekten de Biz (âyetlerden delil çıkarmayı) bilmekte olan bir toplum için(, birliğimize ve üstün gücümüze delâlet eden) âyetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık.

98- Ancak O'dur O Zât ki; sizi yaratmaya tek bir nefis (olan Âdem)den başlamıştır. Artık (sizin için önce, babalarınızın sulplerinde, daha sonra yeryüzünde) bir yerleşim yeri ve (önce annelerinizin rahimlerinde, daha sonra da toprak altında) bir emanet bırakılma yeri vardır.

Muhakkak ki Biz iyice anlamakta olan bir toplum için(, tevhidimize ve kudretimize delâlet eden) âyetleri ayrıntılı bir şekilde açıkladık.

99- Ancak O'dur O Zât ki; gökten suyu indirmiştir. Sonra Biz onun vasıtasıyla her şeyin (türlü türlü) bitkisini çıkardık, on(un tohumun)dan da öyle taze bir yeşillik çıkardık ki, kendisinden üst üste binmiş taneler çıkarmaktayız.

Hurmanın ağacının tomurcuğundan da (yetişip yere doğru sarkan ve istifade etmek isteyenlere) yakın olan (ve yakın olmayan) birtakım salkımlar vardır.

(Şekilde) birbirine benzeyen(, ağırlıkta, renkte) ve (tatta ise birbirine) benzemeyen üzüm bağlarını, zeytini ve narı da (su sebebiyle topraktan Biz çıkardık)!

Onun meyve verdiği dönemdeki(, faydalanılamayacak şekilde ham olan) ürününe, bir de olgunlaşmasına (ibret nazarıyla bir) bakın!

İşte size! Şüphesiz ki iman etmekte olan bir toplum için elbette bu (anlatıla)n(lar)da(, varlıkların yaratıcısının birliğine, kudret ve hikmetine delâlet eden) çok büyük ve pek çok âyetler vardır. (Çünkü farklı farklı türlerin aynı temel maddeden üreyip halden hale geçmesi, bunların ancak, her şeyin tafsilatını bilip, hikmet üzere tercih yapabilen ve yapmak istediği şeye mâni olacak ortağı ve engeli bulunmayan bir yaratıcı tarafından var edildiğini gösterir.)

100- O (şirk koşa) **nlar cin**(, şeytan ve melek gibi görünmeyen güç) **leri**(n kimine "Allâh'ın kızları" diyerek, kimini "Allâh'a itaat eder gibi dinleyerek" ve putların teşvikiyle onlara taparak) **Allâh'a ortaklar kıldılar.**

O (Allâh-u Te'âlâ, hiç kimseden yardım almadan tek başına) **onları yaratmışken, onlar** (iddialarının gerçek mâhiyeti hakkında) **bilgisizce O'na oğullar ve kızlar uydurdular!** (Ortak ve evlâttan tenzih ve) **tesbîh O'na!**

O onların nitelemekte oldukları (ortak ve çocuk gibi) **şeylerden dâima çok yüce olmuştur!**

101- (Allâh-u Te'âlâ herhangi bir âlet, madde, zaman ve mekân gibi şeylere ihtiyaç duymaksızın) **göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır.**

Kendisi için hiçbir eş mevcut (olması mümkün) **değilken, Onun için bir çocuk nasıl olabilir?**

Her şeyi O yaratmıştır ve O her şeyi (hakkıyla bilen bir) **Alîm'dir!**

(Her şey O'nun yaratığı olduğuna göre, hiçbir şey O'nun eşi ve evladı olamaz. Her şeyi bilen bir Zât'ın elbette hiçbir şeye ihtiyacı olmaz. Çocuğa ise ancak ihtiyaç sahipleri gerek duyar.)

102- İşte size! Rabbiniz olan Allâh bu (eşsiz sanatların sahibi olan hakiki ma'bûd)**dur. Kendisinden başka hiçbir ilâh yoktur.**

Her şeyin yaratıcısı O'dur, öyleyse O'na ibadet edin. O her şey üzerine (gözcü ve bütün işlerinizin yöneticisi olan bir) **Vekîl'dir.**

103- Gözler O'nu (kuşatıcı şekilde görerek) **idrâk edemez, O ise tüm gözleri** (ilmiyle kuşatır şekilde) **idrâk eder.** (Gözlerin kavrayıcı şekilde görmesine mâni bir letafete sahip olan) **Latif de,** (bütün işlerin kapalı ve açık tüm yönlerinden hakkıyla haberdâr olan) **Hâbir de ancak O'dur!**

Bu âyet-i kerimede gözlerin Allâh-u Te'âlâ'yı görmesi değil, idrâk etmesi nefyedilmiştir. Zira "Ru'yet" ve "İdrâk" tabirlerinden her biri diğeriyle birlikte bulunabileceği gibi ayrı ayrı da mevcut olabilirler. Nitekim idrâk; bir şeyin derinliklerine ulaşır, onu bütün yönleriyle kuşatır, kühünü ve hakikatini tam manasıyla kavramaktır ki, bu tür bir idrâk ancak sınırları belli olan ve belirli yönlere sahip olan bir varlık hakkında düşünülebileceği için, bu şekilde kavrayıcı bir görüşle dünyada da âhirette de Allâh-u Te'âlâ'nın görülemeyeceği aşikârdır. Dolayısıyla burada idrâk nefyedilirken, aslında görülebilirlik ispat edilmiş olmaktadır ki buna göre mana: "Allâh-u Te'âlâ görülür fakat idrâk edilemez!" şeklinde anlaşılmalıdır. Nitekim müminlerin âhiret yurdunda, Arasat meydanında ve cennet ravzalarında Allâh-u Te'âlâ'yı göreceklerine dair birçok sahabeden gelen mütevâtir hadisler mevcuttur. Allâh-u Te'âlâ'nın dünyada rüyada görülebileceğine, cennette ise baş gözüyle görüleceğine dair diğer âyet-i kerimeler, hadisî şerifler ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 11/18-65

104- Gerçekten de Rabbinizden size basîretler(; gözlerinizde bulunan görme gücü gibi, kalp gözünüzü açacak olan vahiy ve uyarılar) **gelmiştir. Artık her kim** (hakkı) **görür** (de iman eder)**se,** (bu hakikati görmesi) **kendi nefsi lehinedir. Kim de** (doğru yola karşı) **kör olursa,** (onun bu körlüğü ancak) **kendi aleyhinedir.**

Ben sizin (yapraklarınızı gözlemek üzere) **üzerinize asla bir bekçi değilim!** (Ben ancak bir uyarıcıyım, tüm yaptıklarınızı gözetimi altında tutup sonra hak ettiğiniz karşılığı verecek olan Hafîz ise ancak Allâh-u Te'âlâ'dır.)

105- İşte sana! Biz âyetleri bir üsluptan diğerine çevirerek böylece açıklıyoruz. Tâ ki onlar (sana): "Sen (Ehl-i kitaptan) ders okumuşsun!" desinler, bir de (doğruyu eğriyi) bilmekte olan bir topluma o (okuduğu)nu beyan edelim!

106- (Habîbim! Sen kimin ne dediğine bakma!) Rabbinden sana vahyolunmuş olan şeye hakkıyla uy! O'ndan başka hiç bir ilâh yoktur(, dolayısıyla ancak O'nun vahyine uyulmalıdır). (Kâfirlerle savaş emri gelinceye kadar, şu an için) müşriklerden yüz çevir (de onların sözlerini ve işlerini önemseme)!

107- (Kullar kendilerine verilen irade ve kudreti hidâyet yönünde kullanacak olsalardı elbette) Allâh (onu bilirdi, bu durumda da onların imanını dilerdi, böylece O) dileseydi (tabi ki) onlar (Allâh'ın bu yöndeki iradesine rağmen) ortak koşamazlardı. Ama (O kimin şirki seçtiğini bildiyse, imtihan hikmetine binaen onların müşrik olmalarını diledi. Artık sen kimsenin şirke düşmesinden sorumlu değilsin, zira) Biz seni onlar üzerine bir bekçi olarak göndermedik (ki, onların amellerini gözleyip suçlarından sorumlu olasın)! Sen onlar üzerine asla bir vekil de değilsin (ki, yapmaları gereken vazifeleri onların yerine sen yapasın)!

108- Siz onların Allâh'ı bırakıp da tapmakta oldukları şeyler(in acizlik ve noksanlıklarını anlatarak kendilerin)e sövmeyin ki, onlar da bilgisizce haddi aşarak Allâh'a sövmesinler! İşte sana! Böylece Biz (kâfirlerden) her bir ümmet için (kötü) amellerini (cazip göstererek) iyice süsledik. Sonra dönüşleri ancak Rablerine olacaktır, O da onlara yapmakta bulunmuş oldukları şeyleri(n kendilerine neler kazandırdığını) haber verecektir.

109- Onlar en güçlü yeminleriyle Allâh'a and verdiler ki: "Kendilerine (istedikleri) bir (mucize ve) âyet gelecek olursa, kase olsun ki elbette ona inanacaklar!" (Habîbim!) De ki: "Tüm âyet (ve mucize)ler Allâh nezdindedir. (Dilediği mucizeyi göstermeye Kadir olan ancak O'dur. Mucizelerden hiçbiri benim elimde değildir ki, isteğinizi yerine getirebileyim.)" (Ey Müslümanlar! İman etmeleri için onlara istedikleri mucizenin gösterilmesine düşkün olmayın.) O (istedikleri mucize) gerçekten geldiğinde, onların (yine de) inanmayacaklarını (Ben bilmekteyim, ama bunu) size bildirmekte olan şey nedir / onların inanacaklarını size ne bildirmiştir (ki böyle bir şey istiyorsunuz) / ! (Ezelî ilmime vâkıf olmadığınızdan bu temenninizin elbette haklı bir nedeni bulunmaktadır, ancak şimdi Ben size olacağı bildirmekteyim.)

110- Onlar (istedikleri her mucizeyi görseler bile), on(lar)a ilk defasında inanmadıkları gibi, (hidâyete erişmeyi arzulamadıkları için,) Biz onların gönüllerini ve gözlerini (her seferinde) çevireceğiz ve kendilerini azgınlıkları içerisinde şaşırıp kalmakta oldukları halde bırakacağız!

111- Gerçekten de Biz (onların istediği gibi) onlara melekleri indirseydik, (babalarının diriltilmesi yönündeki isteklerini yerine getirmek üzere,) ölümler(i) de (diriltseydik ve onlar senin doğruluğun hakkında) kendileriyle konuşsaydı ve (uyarılarımızın doğruluğuna delâlet eden) her şeyi karşılıklarına kefil olarak / yüz yüze / toptasaydık, Allâh'ın dilemesi dışında onlar iman edecek değillerdi. Lâkin onların çoğu (her istekleri yerine gelse de, irâdelerini inanma yönünde sarf etmedikleri için imana muvaffak kılınmayacaklarını) bilmezler(, onun için mucize görmeleri durumunda iman edeceklerine dâir yemin ederler).

Bu âyet-i kerîme Kur'ân'la alay eden Velîd ibni Muğire ve Âs ibni Vâil gibi birtakım azılı kâfirler hakkında inmiştir ki onlar, birtakım müşriklerle birlikte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi

ve Sellem)e gelerek: "Bize melekleri göster de onlar senin peygamberliğine şahitlik etsinler; bize kırk meleğin taşıdığı bir kitabı gökten indir; bazı ölülerimizi diriltki senin anlattıklarının hak mı bâtil mi olduğunu onlara, soralım; Allâh'a dua et ki, dürüst iki ihtiyar olan Kusayy ibni Kilâb ve Ced'an ibni Amr'ı diriltsin de onlar senin nübüvvetine şahit olsunlar, bir de iddianın doğruluğuna kefil olmak üzere Allâh'ı ve melekleri karşımıza getir!" dediler. İşte bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerimeyi inzal ederek: "İnanmak ancak benim dilememle meydana gelir, yoksa onların sandığı gibi, isterlerse inanmak, dilediklerinde inanmamak onların elinde değildir!" buyurdu.

İlâhî meşîet hakkında Ehl-i Sünnet ulemâsının görüşleri için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 11/174-181

112- İşte sana! Böylece Biz her peygamber için, insan ve cin şeytanların(dan bir kısmını) birer düşman yaptık ki, onların bir kısmı bir aldatma olsun diye yaldızlı (vesveselerle süsledikleri bâtil) sözü diğer bir kısma gizlice söyler. Rabbin (onların iman edeceklerini ezelde bilseydi de inanmalarını) dileseydi onlar bunu(n gibi telkin, süsleme ve aldatmaları) yapamazlardı.

Artık onları (Allâh'a ve sana karşı) uydurmakta oldukları şeylerle birlikte bırak! (Neticede Allâh sana yardım edecek, onları da cezalandıracaktır.)

113- Tâ ki âhirete inanmamakta olan o kimselerin gönülleri o (şeytanların telkin ettiği sözlerin yaldızı)na meyletsin de onu beğensinler ve onlar kazanıcı oldukları (kötü) şeyleri işleyedursunlar (diye her peygambere bir düşman musallat ettik)!

114- (Habîbim! Onlara de ki:) " Şimdi ben (aramızda kimin haklı, kimin haksız olduğuna karar vermesi için) Allâh'tan başka bir hakem ararmıyım?

Hâlbuki o (Kur'ân gibi mucizeliği aşikâr olan bir) kitabı (bütün karışıklıkları ortadan kaldıracak nitelikte ve kendisinde hak ile bâtil) tamamen açıklanmış bir şekilde size indirmiş olan ancak O (Allâh-u Sübhânehû)dur."

Kendilerine (Tevrat ve İncil) kitap(larını) vermiş olduğumuz o (Abdullah ibni Selâm ve arkadaşları gibi âlim) kimseler bilmektedirler ki, gerçekten o (Kur'ân), sana Rabbinden hak(ka dayalı hikmetli gayeler) ile indirilmiş olan bir şeydir. Öyleyse sakın ha sen (Ehl-i Kitap içerisinde bu hakikati ikrar etmeyenlerin de bu gerçeği kesinlikle bildiği hususunda) şüphe edicilerden olmayasın!

115- Rabbinin kelimesi (haberleri ve vaatlerindeki) doğruluk yönünden ve (hükümlerindeki) adalet bakımından (zirveye ulaşarak) tamamlanmıştır. O'nun kelimelerini (daha doğru ve düzgünüyle) / O'nun (sadece Kur'ân'ı koruyacağına dâir teminatı bulunduğundan, Kur'ân'ın) kelimelerini / O'nun (kaza ve kaderle ilgili hükümlerini ifade eden) kelimelerini / değiştirebilecek (hiçbir kuvvet) yoktur.

(Herkesin ne dediğini hakkıyla işiten) **Semî' de**, (kimin neyi ne niyetle yaptığını hakkıyla bilen) **Alîm de ancak O'dur!**

116- (Habîbim!) Yer(yüzün)de olanların ekserisin(i teşkil eden kâfir ve câhillere) (faraza) itaat edecek olursan, seni(n gibi bir zâtı bile) Allâh'ın yolundan saptırırlar. Onlar (bu sapık yolları izlerken, o yolların kurucusu olan atalarının doğruluğu hakkında) zandan (ve tahminden) başka bir şeye uymuyorlar ve onlar (Allâh-u Te'âlâ'ya ortak ve çocuk isnat ederken) ancak yalan söylüyorlar.

117- Şüphesiz senin Rabbin, Kendi yolundan sapıtmakta olanı en iyi bilen ancak O'dur!

Hidâyete erenleri hakkıyla bilen de ancak O'dur!

118- (Size: "Allâh'ın öldürdüğü leşi yemiyorsunuz, ama kendi öldürdüğünüzü yiyorsunuz!" diyen müşriklere uymayı bırakın da,) **üzerine** (besmele çekilip) **Allâh'ın adı anılmış ola**(rak kesilen hayva)**ndan yiyin! Eğer siz O'nun âyetlerine inanıcı kimseler olduysanız** (böyle yapmanız gerekir, zira iman, Allâh'ın helâl kıldıklarını serbest görüp, yasaklarından sakınmayı gerektirir).

119- Ne oldu size de üzerine Allâh'ın adı anılmış olan şeylerden yemiyorsunuz?

Hâlbuki O (Allâh-u Te'âlâ), **kendisin(i yemey)e mecbur bırakıldığınız şeyler dışında, üzerinize neler (yemeyi) haram etmiş olduğunu gerçekten size tafsilatlı bir şekilde açıklamıştır.**

Şüphesiz ki (onlardan) **birçoğu** (istediklerini helâl, dilediklerini haram kılarak) **elbette kendi** (asılsız istekleri ve) **kötü arzuları sebebiyle ilimsizce**(; ne bir şerî'ata ne de kesin bilgi ifade eden bir delile dayanmaksızın insanları) **saptırmaktadırlar. Gerçekten senin Rabbin, haddi aşan o kişileri en iyi bilen ancak O'dur!**

120- Günahın açık olanını da gizli kalanını da(; uzuvlarla yapılanını da, kalple işleneni de) **bırakın! Gerçekten o kimseler ki günah kazanmaktadırlar; çok yakında onlar kazanmakta bulunmuş oldukları o (kötü) şeyler sebebiyle cezalandırılacaklardır.**

121- (Kesimi esnasında) **üzerine Allâh'ın ismi anılmaya**(n hayva)**ndan yemeyin! Şüphesiz ki bu** (besmeleyi kasten terk etmeniz ve böyle bir eti yemeniz), **elbette** (Allâh'a itaatten çıkış anlamında) **bir fâsıklıktır. Muhakkak ki şeytanlar** ("Kendi öldürdüğünüzü yiyorsunuz da, Allâh'ın öldürdüğü lâşeyi yemiyorsunuz!" diyerek) **sizinle çekişmeleri için elbette** (müşrik) **dostlarına vesvese vermektedirler.**

Eğer siz (Allâh'ın yasaklarını helâl sayma hususunda) **onlara itaat edecek olursanız, gerçekten siz elbette** (onlar gibi) **müşrik kimselersiniz.**

122- O kimse ki (kâfirlik döneminde) **ölü** (gibi) **biriyken Biz** (iman nasip ederek) **onu diriltmişiz ve ona** (yakînî) **bir** (iman) **nur(u) vermişizdir ki, o onunla birlikte insanlar arasında** (güvenli ve aydınlatıcı bir şekilde) **dolaşmaktadır. (Böyle biri) hiç o kimseye benzer mi ki, onun durumu;** (kâfirlik, cehalet ve basiret körlüğü gibi türlü türlü) **öyle büyük karanlıklar içerisinde** (bocalayıp kalmış kişinin hali gibi)**dir ki, o onların içinden asla çıkacak biri değildir.**

İşte sana! (Müminlere iman güzel gösterildiği gibi,) **yapmakta bulunmuş oldukları** (kötü) **şeyler** (de, yaratılmak itibarıyla Allâh tarafından, sebep olma yönünden ise şeytan tarafından) **böylece kâfirlere süslü gösterilmiştir.**

Âyet-i kerîme belli kimselerin İslâm'a giriş kıssalarıyla alâkalı olarak nazil olmuştur. Nitekim İbni Abbâs (Radyallâhu anhüma)dan rivayete göre; ölüyken diriltilen ve kendisine nur verilen zat Hazret-i Hamza, karanlıklar içerisinde kalan ise Ebû Cehîl'dir.

Şöyle ki bir kere Ebû Cehil Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi veSellem)in üzerine tezek atmıştı. Hamza (Radyallâhu anh) ise henüz o vakit iman etmemişti, kız kardeşi Safiyye'nin cariyesi avdan dönerken onun yoluna çıkarak: "Ebû Cehil, yeğenin başına toprak döktü, gübre attı ve ayağıyla omzuna bastı!" deyince, Hamza (Radyallâhu anh) kızgın bir halde onu aramaya başladı. Onu bir topluluk arasında görür görmez başına vurmak için yayını kaldırdığında, o: "Muhammed'in neler yaptığını görmüyor musun? Bizim akıllarımızı beğenmez oldu, ilâhlarımıza sövdü ve atalarımıza karşı geldi!" deyince, Hamza (Radyallâhu anh): "Sizden beyinsiz kim var? Allâh'ı bırakıp taşlara tapıyorsunuz!" diyerek

kelime-i şehâdet getirdi. İşte bunun üzerine bu âyet-i celîle nazil oldu. (Vahidi, No: 450, Sh: 227)

Zeyd ibni Eşlem (Radıyallâhu anh)dan rivayete göre âyet-i kerime, Hazret-i Ömer ile Ebû Cehil hakkında nazil olmuştur, İkrime (Radıyallâhu anh)ın beyanına göre ise, Ammâr ibni Yâsir (Radıyallâhu anhümâ) ile Ebû Cehil hakkında inmiştir.

Hamza. Ömer ve Ammâr (Radıyallâhu anhüm)un İslâm'a giriş kıssalarının tafsilatı için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 11/318-325

123- İşte sana! (Mekke'nin kodamanlarını müşriklerden yaptığımız gibi,) **her karyede** (de) **oranın günahkâr ve mücrimlerini böylece** (lider konumundaki) **ekâbir** (takımından) **yaptık ki, onlar orada hilekârlık yapsınlar!**

Oysa (bu kişilerin, Allâh'ın elçilerine karşı yaptıkları oyunların vebali ancak kendilerine döneceği için) **onlar kendilerinden başkasına hile yapmış olmazlar, ama** (bunun da) **farkına varmazlar.**

124- O (Kureyş'den kâfir olanlara (mucize cinsinden olsun Kur'ân'dan olsun) **bir âyet geldiği zaman: "Allâh'ın peygamberlerine verilmiş olan** (peygamberlik ve vahiy gibi) **şeylerin bir benzeri bize de verinceye kadar** (bu âyete) **asla inanmayacağız!"** derler.

Risâlet (ve elçiliği)ni emanet edeceği yeri hakkıyla bilen ancak Allâh'tır. **O** (şirk koşma gibi en büyük) **suç(u) işlemiş olan kimselere,** (dünyada) **yapmakta bulunmuş oldukları hilekârlık sebebiyle yakında** (kıyamet günü) **Allâh nezdinde çok büyük bir alçaklık ve pek şiddetli bir azap isabet edecektir.**

125- Her kim ki Allâh onu (dosdoğru yola) **hidâyet etmeyi dilemektedir, işte O onun göğsünü İslâm için serh eder**(ek, onu hakkı kolaylıkla kabul eder bir hale getirir ve buna engel olacak huylarını giderir, ayrıca kalbini genişletir ve nura şarkeder). **Ama her kim ki, O onu saptırmayı dilemektedir, işte onun göğsünü de sıkıntılı ve** (içerisine İman nuru girmeyecek şekilde) **dapdar yapar ki,** (bu nedenle o, İslâm'a çağrıldığında) **sanki kendisi zorla göğe çıkmaktadır. İşte sana! Allâh** (bu kişilerin kalbini haktan uzaklaştırdığı gibi,) **inanmamakta** (ısrarcı) **olan kimseler üzerine murdarlığı**(; dünyada laneti, âhirette ise azabı) **böylece yerleştirir.**

Ebû Cafer (Radıyallâhu anh)dan rivayete göre Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Şüphesiz ki iman kalbe girdiği zaman kalp ona karşı genişler ve açılır!" buyurduktan sonra bu âyet-i kerîmeyi okumuştur. O zaman: "Yâ Rasûlellâh! Bunun kendisiyle anlaşılacağı bir alâmet var mıdır?" diye sorduklarında: "Evet! Ebedîlik yurdu olan âhirete yöneliş, aldatma yurdu olan dünyadan uzaklaşma ve ölüm gelmeden evvel ölüm için hazırlanmak!" buyurmuştur. (İbni Ebi Şeybe; el-Musannef, No: 34303, 7/98)

126- İşte bu (Kur'ân'ın getirdiği beyan), **Rabbinin dosdoğru olan yoludur! Gerçekten de Biz iyice düşün**(üp tesirlenerek, her şeyin Allâh-u Te'âlânın irâdesi, kaza ve kaderiyle olduğunu bil)**mekte olan bir toplum için** (müjde-tehdit, sevap-azap, helâl-haram, emir ve yasaklarla ilgili hükümleri ihtiva eden) **âyetleri ayrıntılı bir şekilde açıklamışızdır.**

126- Selâm (olan Allâh-u Te'âlâ'nın) (değerli kıldığı cennet) **yurdu** / (istenmedik şeylerden) **kurtuluş diyarı** / (dostların birbirini) **selâmlama yurdu** (olan cennet,) / **Rableri katında sadece o** (ince düşünüp gereğini yap)nlara aittir. **Yapmakta bulunmuş oldukları** (iyi) **şeyler sebebiyle de onların Velî'si**(; yâr ve yardımcısı, mükâfatlarını ihsan etme vasfının mütevellisi) **ancak O'dur!**

128- (Allâh-u Te'âlâ) onları (diriltip) **hep birlikte** (huzuruna) **haşr(-u cem) edeceği gün:**

"Ey cin(ler ve şeytanlar) topluluğu! Gerçekten de siz (kötü yolda kendinize arkadaş olarak) çok insanlar edinmiştiniz / insanları saptırma işini çokça yapmıştınız / (Bu yüzden onlar da sizinle birlikte haşır olundular.)" (buyuracak.)

Onların (kendilerini dinlemiş) **insanlardan olan dostları da**, şeytanlara uyup dirilmeyi inkâr ettiklerini itiraf ve karşılaştıkları duruma pişmanlıklarını ifâde etmek üzere):

"Ey Rabbimiz! Bir kısmımız diğer bir kısım ile iyice yararlandı ve böylece bizim (ölüp dirilmemiz) için tayin buyurmuş olduğun o ecelimize ulaştık." dedi.

O (zaman Allâh-u Te'âlâ): **"Sizin ikametgâhınız ancak o ateştir! Allâh'ın dilediği (süreler; o cehenneme düşmeden evvel yaşadığınız dönemler ve düştükten sonra soğuk tabakasına nakledileceğiniz devreler) dışında, onun içerisinde ebediyyen kalıcılar olarak!" buyurdu.**

(Habîbim!) **Şüphesiz senin Rabbin** (azap etme ve mükâfatlandırma dâhil tüm işlerini yerli yerinde yapan bir) **Hakîm'dir;** (ins-ü cinnin yaptıklarını ve hak ettiklerini çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

129- İşte sana! (Kötü yolda birbirlerinden istifade eden insanlarla cinlere azabı musallat ettiğimiz gibi) **kazanmakta bulunmuş oldukları (kötü) şeyler sebebiyle, o zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısma böylece musallat ederiz / (cehenneme girerlerken) o zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısmın ardına takarız / (dünyada birbirlerine yakın oldukları gibi azapta da) o zâlimlerin bir kısmını diğer bir kısma yakın kılarız /**

130- (Allâh-u Te'âlâ kıyamet günü kâfirleri azarlamak için şöyle buyuracak:) **"Ey cin ve insan topluluğu! Aranızdan size âyetlerimi anlatan ve işte bu gününüze kavuşmakla sizi korkutan rasûler gelmedi mi size?"**

Onlar: "Biz (peygamberlerin tebliğine muhatap olduğumuz halde, inkâr ettiğimiz için azabı hak ettiğimize dair) **nefislerimiz aleyhine** (itiraf ve) **şahitlikte bulduk!" dediler.**

Böylece o en alçak (dünya) hayat(ı) bu kişileri aldatmıştır da, kendilerinin gerçekten (bile bile) kâfir kimseler oldukları(dan dolayı azaba çarpıldıkları)a dâir nefisleri aleyhine yine kendileri şahitlik yapmışlardır.

131- İşte sana! (Peygamberlerin gönderiliş hikmeti) **budur! Çünkü senin Rabbin, halkı (kitaptan ve peygamberden habersiz birtakım) gafil kimseler olan memleketleri (işledikleri) bir zulüm nedeniyle helak edici olmamıştır.**

132- (Mükelleflerden) **her biri için, (iyi-kötü tüm) yapmış oldukları şeylerden dolayı (cehennemde ve cennette elde edecekleri dereceler ve) dereceler vardır. Senin Rabbin onların yapmakta oldukları şeylerden asla gafil (ve habersiz) değildir.**

Birçok müfessire göre bu umûmî ifade, cinlerin de dâhil olduğu mükelleflerin tümünü içine almaktadır. Bu âyet-i kerîme, insanlar ve cinlerle ilgili âyetlerin akabinde zikredildiği için, İmam-ı Ebû Yusuf ve İmam-ı Muhammed (Rahimehumellâh) cinlerin de, ibadetleriyle sevap kazanacaklarına dâir bunu delil göstermişlerdir. Zira Kur'ân ve sünnette geçen ifadeler umûmîdir.

Bu görüşe göre "Dereceler" tâbiri hayra da şerre de müsait olur ki, buna göre mana: "Cin ve insan topluluklarından hayır veya şer yapan her bir kimse için ameli nispetinde Allâh-ü Te'âlâ'nın kendisini ulaştıracağı bir mertebe ve menzil vardır ki, yapılan iş iyi ise karşılık da iyi; şer ise cezasıda şer olacaktır." demektir. Ama burada hayır şerre gâlip kılınarak "Dereceler" tabiriyle yetinilmiştir.

Zira dünyada işledikleri iyilikler hasebince cennet ehlinin üstün mertebeleri farklı olabileceği gibi, işlemiş oldukları kötülükler nispetinde cehennem ehlinin azapları da noksanlık ve artışa müsait olacaktır. Bu farklılık birlikte anlatılmak istendiğinde cennet ehlinin sıfatı öne çıkarılarak "Derece" tabiri kullanılmıştır. (İbni Kesîr, Ebussuûd, Mâverdî)

133- (Kullarından ve ibadetlerinden son derece müstağni ve) **Ğaniyy** (olduğu halde, sırf onların menfaati için kendilerine dînî yükümlülükler arz eden) **ve** (bu vazifeleri ihmal etmelerine rağmen onlara mühlet veren O) **rahmet sahibi ancak senin Rabbindir!**

(Ey zâlimler ve âsîler!) **O dilerse sizi** (ortadan kaldırıp) **giderir ve sizi** (Nûh (Aleyhisselâm)ın gemisinde kurtuluşa eren) **başka başka bir topluluğun zürriyetinden peyda ettiği gibi, ardınızdan da** (itaatkâr kullardan) **dilediklerini yerinize geçirir.**

134- Şüphesiz vaad olunmakta bulunduğunuz (diriltirme, muhasebeye çekilme, sevap ve azaba kavuşma gibi kıyamet halleriyle alâkalı) **şeyler elbette** (meydana) **gelicidir. Ve siz** (bunları vaad eden Rabbinizi, hakkınızda yapmak istediği şeylerden) **asla âciz bırakıcı kimseler değilsiniz.**

135- (Habîbim! Müşrikleri tehdit mâhiyetinde) **de ki: "Ey kavmim! Siz** (kâfirlik ve bana karşı düşmanlık hususunda) **olanca gücünüz / konumunuz / üzere çalış**(ıp çabalay)ın! **Şüphesiz ben de** (İslâm'da sebat ve size karşı direnişte olanca gücümle) **çalışıcıyım!**

O (dünya) **yurdun**(un güzel) **âkıbetini**(n elde edileceği yer olan cenneti)n **kime ait olacağını yakında muhakkak bileceksiniz.**

Şu bir gerçek ki; o (şirk gibi en büyük zulmü işlemiş olan) **zâlimler** (bir zaman için rahat etseler de, neticede) **felâh bulmayacak** (ve mesut-bahtiyâr olmayacak)tır."

136- O (müşrik ola)nlar **O** (Allâh-u Sübhânehû)nun **meydana çıkarmış olduğu ekinlerle davarlardan bir kısmını Allâh'a ait bir nasip olarak belirlediler de, o asılsız zanlarınca:**

"İşte bu (özel vasıflara hâiz bulunan ekinlerle hayvanlar), **Allâh'a mahsustur** (bu yüzden sadece misafir ağırlama ve fakirlere yardım gibi O'nun yolunda sayılabilecek amaçlarla kullanılabilir), **işte bu**(nlar) **da ortaklarımız** (olan putlar)a **aittir** (ki, onlar da ilâhlarımızın hizmetçilerinin istifadesine terkedilmiştir)!" **dediler.**

Artık hangi şey ki ortaklarına ait bulunmuştur, işte o(, Allâh'ın emrettiği şekilde fakirlere ve misafirlere ikram edilmediği için) **Allâh'a ulaşmaz.**

Ama hangi şey ki Allâh'a ait bulunmuştur, işte o, (putların bakımına ve bakıcılarına harcadığı için, Allâh'a) **ortak** (koştuk)ları (putları)na **ulaşır.**

(Putları Allâh'a tercih ederek ve gayr-i meşru kanunlar tayin ederek) **hükmedegeldikleri bu şeyler ne kötü olmuştur!**

137- İşte sana! Ortakları (olan şeytanları ve put bakıcıları, hayvanların taksiminde) **böylece** (yaldızlama yaptıkları gibi, kız) **çocuklarını öldürmeyi de müşriklerden birçoğuna hoş göstermiştir. Tâ ki onları** (azdırıp) **helâk etsinler ve** (İsmâ'îl (Aleyhisselâm)dan kalma gerçek) **dinlerini onlara karmakarışık etsinler!**

Allâh (onların iman edeceklerini ezelde bilseydi de inanmalarını) **dileseydi onlar bunu**(n gibi kötü telkin ve süslemeleri) **yapamazlardı. Artık onları** (Allâh adına) **uydurmakta oldukları şeylerle birlikte bırak!**

138- Onlar o asılsız düşünceleriyle O'na bir iftira olsun diye: "İşte bu (putlar adına ayrıla)nlar **yasaklı birtakım davarlar ve ekinlerdir ki, dilediğimizden başkası onları yiyemez. Birtakım davarlar ise, onların sırtları**(na binilmesi) **yasaklanmıştır. (Çünkü bunu bize Allâh emretmiştir.)" dediler.**

Ayrıca bir kısım davarlar ki; (kesim anında) **onların üzerine Allâh'ın adını anmazlar** (da, onları putların adına keserler). **Uydurmakta bulunmuş oldukları şeyler yüzünden, muhakkak** (Allâh-u Te'âlâ) **onları cezalandıracaktır.**

139- Yine onlar: "(Diri doğmaları halinde) **işte şu davarların karınlarında bulunan (yavru)lar(dan istifade) sadece erkeklerimize aittir, eşlerimize ise yasaklanmıştır."** dediler.

Eğer o (doğan yavru) **ölü olursa, onlar onda ortaktırlar. Gerçekten de O** (Allâh-u Te'âlâ) **onları**(, helâl ve haram konusunda Allâh adına yaptıkları) **bu** (yalan yanlış) **nitelemeleri**(nin karşılığı) **ile cezalandıracaktır.**

Şüphesiz ki O (onlara ceza vermekte isabetli davranan bir) **Hakîm'dir;** (zira O onların inançlarını ve hak ettikleri cezaları çok iyi bilen bir) **Alîm'dir.**

140- (Çocuklarının da, kendilerinin de kim tarafından rızıklandırıldığı konusunda) **bir bilgi**(ye dayalı) **olmaksızın**(, sırf "Allâh bize böyle emretti!" diye) **Allâh'a iftira ederek, beyinsizce** (kız) **çocuklarını öldürmüş olanlar ve Allâh'ın, kendilerini rızıklandırmış olduğu** (helâl ve lezzetli) **şeyleri haram saymış olan o kimseler** (dünyada nüfus ve nüfuzlarını kaybettiklerinden, âhirette de azaba düşeceklerinden, iki cihanda da) **muhakkak hüsrana uğramıştır**(lar).

Gerçekten de onlar (bu davranışlarıyla, doğru yoldan ayrılıp) **dalâlete düşmüşdürler ve onlar hidâyete eren kimseler olamamıştırlar!**

Ikrima (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiğine göre bu âyet-i kerîme, Rabî'a ve Mudar kabîlesinden, kızlarını diri diri gömenler hakkında nazil olmuştur. Benî Kinâne kabilesi ise bunu yapmazlardı. Câhiliyet devrinde bu cinayeti işleyenlerden her biri karısına, bir kızını yaşatacağı, diğerini ise gömeceği hususunu şart koşardı. Gömülecek kızın sırası geldiğinde adam sabah veya akşam, karısının yanından ayrılırken ona: "Sana döndüğümde onu görmemiş olduğumu görürsem, sen bana annemin sırtı gibisin!" derdi. Annesi de o çocuk için toprakta bir çukur kazar, akrabası olan kadınlara haber salar, böylece onlar toplanırlar, sonra o çocuğu elden ele dolaştırırlardı. Çocuk kendisine döndüğünde annesi onu çukura atar sonra üzerine toprağı örterdi. (Taberi; No: 13953; Sem'âni; Beğavî)

İşte Âmir (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen: "Diri diri gömen kadın ve adam ateştedir!" (Ebû Dâvûd; Sünnet: 17, No. 4717, 2/642) hadîs-i şerifinde, kızının gömülmesini şart koşan babayla bunu kabul ve tasdik eden anne kastedilmiştir.

Bu âyet-i kerimede müşriklerin hüsrانından bahsedilmiştir ki, ciğerpareleri olan çocuklarını kaybetmeleri, Allâh'a karşı iftirada bulunarak kendilerine haram ettikleri mallardan zarar etmeleri, putlara hizmet uğruna beyhude yere birikimlerini israf etmeleri ve şirk koşarak imanlarını kaybetmeleri, bu büyük hüsrانın birer örneğini teşkil etmektedir.

İslâmiyet ilk günden itibaren câhiliyet döneminin kötü âdetlerini bertaraf etmeye başlamış, bu meyanda kızları diri diri gömme cinayetine kökünü kurutmak için, erkek ve kadınlardan alınan bî'atlere "Çoculdarını öldürmeme" maddesini koymuştur. Demek ki İslâm öncesi her türlü hakaret ve cinayete maruz kalan kadın cinsi, insan olarak görülme onuruna ancak İslâmiyet'le kavuşmuştur.

141- (Renk, tat, hacim ve koku bakımından) **ürünleri farklı olan çardaklı ve çardaksız** (üzüm) **bağlar**(ın)ı **da, hurmalıkları**(, türlü türlü hububat) **ve ekinleri de**, (renkte ve tatta bazı fertleri) **birbirine benzeyen ve** (bazısı) **benzemeyen zeytini de narı da yaratmış olan Zât ancak O'dur.**

Meyve verdiği zaman (bütün bunların) **ürününden yiye, hasâdı gününde de hakkı** (olan öşür ve zekâtı)nı **verin!**

Ama (çoluk-çocuğu muhtaç bırakacak şekilde çok vererek) **haddi aşmayın! Şüphesiz ki O, israfçıları sevmez** (ve onların bu yaptıklarına rıza göstermez).

142- Davarlardan; (yük) **taşıyıcıları ve** (kesilmek için yere) **döşen**(ip tüylerinden mensucât elde edil)enleri **de** (Allâh-u Te'âlâ yaratmıştır)!

Allah'ın size rızık olarak ver(ip helâl et)miş **olduğu şeylerden yiye!**

Ama (kendi kafanızdan helâl-haram diye hükümler vererek) **şeytanın izlerinin peşi sıra gitmeyin! Şüphesiz ki o, sizin için pek açık bir düşmandır.** (Bu yüzden dînî konularda ona sürekli töhmetle bakın!)

143- (Davarlardan) **sekiz eşi; koyundan ikiyi, keçiden de ikiyi** (Allâh-u Te'âlâ yaratmıştır)! (Habîbim! O davarların kâh erkeklerini, kâh dişilerini, bazen de ayırım yapmadan tüm yavrularını, kimi zamanda karışık şekilde bir kısım yavrularını haram saymayı meşrulaştırmak için: "Bunları Allâh haram etti!" diyen o müşrikleri rezil etmek ve cevap veremeyecek hale getirmek üzere) **de ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, ya da iki dişinin rahimlerinin kendisini kapla**(yıp taşı)mış **olduğu şeyleri mi** (Allâh size) **haram kılmıştır?**

(Allah tarafından bunların harâmîyetini ifade eden bir delil varsa, bu hususta) **bana bir bilgiyi haber verin! Eğer** (bu hayvanların haramlığına dâir iddianızda) **doğru kimseler olduysanız**(, bunu bir delile dayandırmalısınız)!"

144- Deveden de ikiyi, sığırdan da ikiyi (O yaratmıştır). (Rasûlüm!) **de ki: "İki erkeği mi, yoksa iki dişiyi mi, ya da iki dişinin rahimlerinin kendisini kapla**(yıp taşı)mış **olduğu şeyleri mi** (Allâh size) **haram kılmıştır? Yoksa Allâh size işte bunu** (emir ve) **vasiyet etmişti de, o zaman siz** (orada hazır bulunan) **şahitler mi olmuştunuz**(. Ama böyle bir vasiyet söz konusu olmadığına göre siz bunları nereden uydurdunuz)?"

(Birtakım helâller hakkında: "Bunları Allâh haram etti" diyerek) **insanları bilgisizce saptırsın diye Allâh'a karşı bir yalan uydurmuş olan kimseden daha zâlim kim olabilir? Şüphesiz ki Allah** (hidâyet bulmak istemeyen) **o zâlimler toplumu** (doğru yola) **hidâyet etmez.**

145- (Habîbim!) **De ki: "(Kur'ân'da) bana vahyolunanlar arasında; bir leş, yahut** (kesim esnasında fıskırarak) **dökülen kan, veya domuz eti -ki o gerçekten bir pisliktir- ya da kendisiyle** (ilgili yanlış tasarrufta bulunulmak üzere) **Allâh'tan başkası için ses yükselt**(erek kesil)miş (olduğundan) **bir fısk**(a bulaşmış) **olan dışında,** (kadın-erkek fark etmeksizin) **yiyecek olan herhangi bir kimseye kendisini yemesi haram kılınmış bir şey bulamıyorum!"**

Ama (bununla birlikte) **her kim ne** (kendisi gibi zorda kalmış birine saldırıp) **azgınlık eden ne de** (ölmeyecek kadar yemesi gereken) **sınırı aşan biri olmadığı halde**(, bahsedilenlerden herhangi bir şeyi yemek) **zor**(un)da **birakılırsa, şüphesiz ki senin Rabbin** (zorda kalanların yaptıklarını çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur,** (onlara ceza vermeyecek derecede merhamet sahibi olan bir) **Rahîm'dir.**

Bazılarının bu âyeti kerimeye yanlış mana vererek: "Burada zikredilenler dışında İslam'da bir haram yoktur" şeklinde hüküm vermeleri asla doğru değildir. Zira diğer bazı âyet-kerimelerde ve birçok hadîs-i şerifte başka haramlar zikredilmiştir. Görüldüğü üzere bu âyet, yiyeceklerle ilgili haramları; lâşe, dökülen kan, domuz eti ve Allâh'tan başkası adına kesilen olmak üzere dört sınıfta sınırlamıştır. Halbuki yiyeceklerle ilgili haramların bunlardan

çok daha fazla olduğu herkesin malumudur. Nitekim şarabın içilmesi, yiyecek alış-verişinde hâsıl olan faiz ve insan tabiatının nefret duyacağı pis şeylerin haram oluşu diğer âyet-î kerimelerle sabittir. (Mâide Sûresi: 90, Bakara Sûresi: 275, A'râf Sûresi: 157)

Ayrıca azı dış sahibi yırtıcılarla gagalı kuşlar gibi birçok hayvanın yenmesinin harâmîyeti hadîs-i şeriflerle sabittir ki, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in haram ettikleri de Allâh-u Te'âlâ'nın haramları gibidir. Nitekim Mikdâm ibni Ma'dî Keribe (Radiyallâhu anh)'dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur: "Şüphesiz Allâh'ın Rasûlünün haram ettikleri, Allâh'ın haram ettikleri gibidir. Dikkat edin! Bana Kuran verildi, onunla birlikte bir misli de (sünnet) verildi. Ağâh olun! Yakındır ki midesi tok bir halde rahat koltuğunda oturan bir kimse: 'Siz Kur'ân'a bakın, onda helâl bulduğunuzu helâl kabul edin, haram bulduğunuzu da haram sayın' diyecektir. Şunu bilin ki; ehli eşeklerle azı dış sahibi yırtıcılar size helâl olmaz. (Bu hükümleri Kur'ân'da bulamasanız da, işte ben bunu size açıklıyorum. Helâl ve haram hükümlerini Kur'ân'dan aldığınız gibi benim hadîslerimden de alın!)" (Ebû Dâvûd, Sünnet- 6, No: 4604, 2/610; Tirmizi. İlim: 10, No: 2664, 5/38)

Bu âyet-i celîle ile diğer âyet-î kerimeler ve hadîs-i şerifler arasında bir çelişki bulunmadığını ifâde eden Taberî ve Neseî gibi birçok müfessir: "Bu âyette geçen kasır ve tahsis, daha önce bahsi geçen davarlara ve ona benzeyen hıncır gibi büyük baş hayvanlara mahsustur. Zira âyet, davarları kendilerine yasak eden müşriklere red gayesiyle nazil olmuştur. Dolayısıyla: Bu âyette anlatılanların dışında bir haram bulamıyorum! şeklinde değil de, ancak: 'Ey müşrikler! Sizin davarlar hususunda yasak saydıklarınızdan hiçbirini bana vahyolunanlar arasında haram olarak bulmuyorum, bu konuda ancak kendi kendine öleni, dökülen kanı ve Allâh'tan başkası adına kesileni, bir de yemeye alışkın olduğunuz domuz etini yasak buluyorum!' şeklinde anlaşılmalıdır." demişlerdir (Taberî. No; 14082, 5/378: Hâzin; Neseî)

146- O Yahudi olmuş kimselere ise bütün tırnaklı / (yarık) parmaklı / (hayvan)ları (yemeyi) yasaklamıştık.

Sığırdan ve koyundan da, sırtlarının yahut bağırsaklarının taşıdıkları ya da bir kemikle karışmış olan (yağ)lar dışındaki iç yağlarını kendilerine haram kılmıştık. İşte sana! (Peygamberleri öldürmek ve faiz yemek gibi) **zulümleri sebebiyle bunu onlara ceza yaptık.**

Gerçekten de Biz elbette (haberlerimiz, müjde ve tehditlerimiz dâhil tüm buyruklarımızda) **doğru olanlarız!**

147- (Habibim! Sana gönderdiğim bu vahiyler hususunda) **eğer seni yalanlarsa, de ki: "Rabbiniz çok büyük ve pek geniş bir rahmet sahibidir.** (Bu yüzden inkârlarınıza karşı size mühlet tanımakta ve cezanızı peşin göndermemektedir, ama buna aldanmayın.)

O'nun çetin azabı ise, (bir defa başa gelirse) o suçlular toplumundan (bir daha) geri çevrilemez."

148- O şirk koşmuş olan kimseler (kendi yollarının meşruiyetini ispat etmek için) **yakında:**

"Allâh (bizim şirk koşmamamızı) dileseydi ne biz, ne de babalarımız ortak koşmazdık, (yasakladığımız) hiçbir şeyi de haram kılmazdık, (demek Allâh bizim bu yaptıklarımızdan razı ki, biz bunları yapabildik!)" **diyecek(ler).**

İşte sana! Böylece (onlar seni yalanladıkları gibi) **onlardan önce bulunan kimseler de** (kendi peygamberlerini) **yalanlamıştı da, nihayet Bizim çetin azabımızı tatmışlardı.**

(Habîbim! Onlara) **de ki: "Sizin nezdinizde (bu iddianızın doğruluğuna dâir) bir bilgi var mıdır ki, onu bize çıkar(ıp açıklay)asınız? (Bu hususta) siz (hak adına bir şey ifade etmeyen tahmin ve) zandan başka bir şeye uymuyorsunuz ve siz (Allâh'a karşı) ancak yalan uyduruyorsunuz."**

149- (Rasûlüm!) **De ki: "O (gerçeği ispat hususunda zirveye) ulaşmış olan / (kendisine tutunanı hasmına karşı zafere) ulaştıran / (delil ve) hucet(ler) sadece Allâh'a aittir. O dileyeydi elbette sizi topluca hidâyet ederdi."**

Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerimede şöyle buyurmuş olmaktadır: "Allâh'ın dilemesini bahane edip de, O'na karşı kimse bir delil getiremez. Çünkü O'nun bir şeyi dilemesi, ondan razı olduğu anlamına gelmez. Evet O, yanılmayan ezeli ilmiyle, sizin irade ve kudretinizi şirk koşma yönünde kullanacağını bilmiş ve buna göre hakkınızda şirki yaratmayı dilemiştir. Herkesi hidâyete mecbur etmek isteseydi elbette bunu yapabilirdi, ama o takdirde imtihan hikmeti boşa çıkmış olurdu.

Fakat O sizin tümünüzün, hidâyeti kendi iradenizle tercih edeceğinizi ezelde bilip bunu dileyeydi, elbette hepinizi hidâyete eristirirdi. Lâkin bunu böyle bilmediğinden; aksine kiminin doğru yolu, kiminin de sapıklığı seçeceğini bildiğinden bir kavmin hidâyetini razı olarak irade buyurdu, diğer bir kavmin sapıklığını ise, razı olmadığı halde, imtihan hikmetine mebnî olarak diledi."

Bu âyet-i celilede görüldüğü üzere; müşrikler kendi gâvurluklarını, Allâh'ın irâdesine bağlayarak meşrulaştırmak istemişlerdir ki, günümüzde de, müptelâ oldukları kötülükleri bu gibi sözlerle savunanlar mevcuttur. Allâh-u Te'âlâ'nın, istese tüm insanlarla cinleri, melekler gibi günaha meyilsiz olarak yaratabileceği hususu hepimizin inandığı bir şeydir. Ancak Onun böyle dilemeyip, mükellefleri günah ve sevap kazanmaya kabiliyetli bir şekilde yarattığı, onlara cüz'î irade verdiği. Kendi külli iradesini ise mecbur olmadığı halde, sırf imtihan olsun için onların arzuları doğrultusunda kullandığı da inkâr edilemeyecek bir hakikattir. Dolayısıyla; Cebriyye gibi sapık fırkaların ve günümüzdeki uzantılarının, Allâh-u Te'âlâ'nın iradesine suç atmalarının kabullenilecek bir tarafı bulunmamaktadır.

Bu hususta doyurucu malûmat için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 12/234-251

150- (Habibim! Kendi kafalarından bazı şeyleri haram sayan o müşriklere) **de ki: "Haydi getirin (de görelim) o şahitlerinizi ki onlar, Allâh gerçekten işte bunları haram kılmıştır diye şahitlik yapmaktadırlar!" Artık eğer onlar (kendileri gibi birtakım sahtekârları getirirler de onlar bu hususta) şahitlik yaparlarsa, (bu şahitlikleri asılsız olduğundan,) sen onlarla birlikte şahitlikte bulunma(, böylece kendilerini tasdik etmediğin gibi, sessiz kalarak onların doğruluğunu îmâ edecek bir tavır da takınma. Bilakis bu şahitliklerinin bozukluğunu kendilerine açıkla)!**

O kimselerin kötü arzularına asla uyma ki onlar Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır, bir de o kimseler(in isteklerine uyma) ki âhirete inanmamaktadırlar, üstelik kendileri (putları) Rablerine denk tutmaktadırlar!

151- (Habîbim! Kendi kafalarından ekinleri ve davarları haram sayanlara) **de ki: "Gelin, Rabbinizin size haram etmiş olduğu şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın! Ana-babaya da (hiçbir kötülük barındırmayan) tam bir iyilikle (davranın)!**

Fakirlik (endişesi) yüzünden (kız) çocuklarınızı öldürmeyin!

Sizi de onları da Biz rızıklandırmaktayız!

(Zina ve livata gibi) **fuhşiyâta; onlardan açık olana da, gizli kalana da (bulaşmak bir yana) yaklaşmayın!**

(Kıyas, irtidâd ve recm gibi) **hak**(lı nedenler) **ile olmadıkça, Allâh'ın**(, öldürülmesini) **yasaklamış olduğu o** (masum) **canı öldürmeyin!**

İşte size! O (yüce Rabbiniz) **bunları** (korumanızı) **size kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (bu hükümlerin Allâh katındaki büyüklüğünü iyice) **anlayasınız!**

152- (Ergenlik dönemindeki) **güçlü çağına erişinceye kadar, o en güzel şeyin ta kendisi olan**(; koruma ve kâr kazandırma yolların)**dan başka bir suretle yetimin malına yaklaşmayın! Ölçüyü ve tartıyı adaletle** (tastamam işleterek) **yerine getirin!** (Ölçü ve tartıda fazla ve noksan yapmadan, kılı kılına adalet yapmak çok zor ise de) **Biz hiçbir nefse gücünün dışındakini yüklemeyiz.** (Bu yüzden siz gücünüz nispetinde titizlik gösterirseniz, kasıtsız olarak vuku bulan hatalarınız başışlanır.) **Bir de siz** (insanlar hakkında verilecek hükümlerle alâkalı herhangi bir konuda) **söz söylediğiniz zaman,** (hakkında konuştuğunuz kişi soyca) **yakınlık sahibi biri** (olup, vereceğiniz hüküm onun aleyhine) **de olsa doğru olun!** (Adaleti gözetme, emir ve yasaklarını koruma hususlarında) **Allâh'ın** (size yaptığı emir ve) **ahdini de hakkıyla yerine getirin! İşte size! O** (Allâh-u Te'âlâ) **bunları** (korumanızı) **size kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (bu hükümleri) **iyice düşünesiniz** (de gereğiyle amel edesiniz)!

153- Bir de (şunu size okuyayım ki:) **gerçekten işte** bu (sûre-i celîlede anlatılan tevhid ve nübüvvetin ispatı, ayrıca şeriat hükümlerinin beyanı hakkındaki konular), **benim dosdoğru yolumdur, öyleyse siz ona hakkıyla uyun!** (Onu bırakıp da, Yahudilik, Hristiyanlık gibi bâtil dinlere yahut ona uymuş gibi gözükp de, benim ve ashabımın temsilcisi konumundaki Ehl-i Sünnet ve'l-cemâat yolundan başka) **yollara ise asla uymayın, sonra onlar sizi O** (Allâh-u Sübhânehû)nun (biricik) **yolundan ayırır. İşte size! O** (Allâh) **bu** (dosdoğru yolu)**nu** (izlemenizi) **size kuvvetlice emir buyurmuştur. Tâ ki siz** (haktan ayrılarak sapıklığa düşmekten) **iyice sakinasınız!"**

Sahabe ve tabi'înin farklı müfessirleri tarafından âyet-i celîlede işaret edilen "Yol" hakkında; İslâm, Kur'ân, öncesindeki iki âyet-i kerîmede geçen emir ve yasaklar, bu surede anlatılan konular, vahye uymak, Allâh-u Te'âlâ'nın dinine yardım ve düşmanlarıyla cihat gibi birbirine yakın manalar nakledilmiştir. Semerkandî (Rahimehullâh) ın beyanına göre ise bu yol, Ehl-i Sünnet ve'l-cemâat yoludur. Nitekim Abdullah ibni Mesûd (Radıyallâhu anh) şöyle anlatmıştır:

Bir kere Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) düz bir çizgi çizerek: "İşte bu, Allâh'ın dosdoğru yoludur!" buyurdu. Sonra o çizginin sağından ve solundan birtakım çizgiler çizerek: "İşte bunlar(, uyulmaması emredilen) birtakım yollardır, onlardan her bir yolun başında oyola davet eden bir şeytan mevcuttur!" buyurduktan sonra bu âyet-i kerîmeyi okudu. (Ahmed ibni Hanbel el-Mûsned, No: 4142,2/132; İbni Mâce, Mukaddime: 1, No: 11,1/6)

Diğer bir rivayete göre ise; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) o düz çizginin her iki kenarına eğri büğrü altışar çizgi çizmiştir ki daha sonra bu oniki yoldan her biri kendi aralarında altı yola ayrılmıştır, böylece bu sayı: "Benim ümmetim yetmiş üç fırkaya ayrılacaktır, tek bir fırka dışında hepsi ateştedir!" (Tirmizî, iman: 18, No: 2641, 5/26; İbni Mâce, Fiten: 17, No: 3992,2/1322) hadîs-i şerifinde cehenneme girecekleri bildirilen yetmiş iki fırkaya ulaşmaktadır. (Nesefî: 1/548-549)

151. Âyet-i kerîmeden buraya kadar olan emirler; "On emir" diye bilinen vasiyetlerdir ki, bütün peygamberlerin şeriatlarında değişmez kurallardır.

Ehl-i Sünnet mezhebi ile diğer bâtil fırkalar hakkında tafsilâtli bilgi için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 12/265-391

154- (Geçmiş peygamberlere verdiğimiz sayfalardan) sonra **Mûsa'ya; o** (tebliğ vazifesi hakkında) **güzel davranmış olan kimseye** (nimet ve ikramımızı) **tamamlamak**, (din adına bilinmesi gereken) **her şeyi** (kullara) **ayrıntılı bir şekilde açıklamak**, (onları sapıklıktan kurtarıp) **hidâyete erdirmek ve büyük bir rahmet olmak üzere o** (Tevrat) **kitabı(nı) Biz verdik, tâ ki o** (Yahudi ola) **nlar Rablerine kavuşacaklarına inansınlar!**

155- İşte bu (Kur'ân, faydası ve hayrı bol olan) **çok mübarek bir kitaptır ki, onu** (size) **Biz indirdik! Öyleyse siz o** (Kur'â) **na hakkıyla uyun ve** (hükümlerine muhalefetten) **iyice sakının, tâ ki siz** (gönderdiği kitapla amel ettiğiniz için Allâh-u Te'âlâ tarafından) **merhamet olunacaksınız!**

156- Sonra siz: "(Meşhur olan semavî) **kitap(lar) ancak bizden önceki iki taife üzerine;** Kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlara) **indirilmiştir. Bizler ise gerçekten onların** (kendi kitaplarını) **okumasından elbette** (bilgisiz ve) **gafil kimseler olmuştuk!" demeyesiniz.**

157- Yahut siz: "(Bizim zihinlerimiz Ehl-i Kitap'tan daha keskin, anlayışımız daha incedir. Nitekim okuma-yazma bilmeyen ümmî bir toplum olmamıza rağmen, kıssalar, şiirler ve fasîh hitabetler gibi nice ilim türlerine vâkif bulunmaktayız.) **Eğer biz, gerçekten de bizim üzerimize bir kitap indirilseydi, elbette onlardan daha hidâyet sahibi olurduk!" demeyesiniz.** (Eğer kendinizi methettiğiniz vasıflara hakikaten sahipseniz,) **işte gerçekten size Rabbinizden, çok değerli apaçık bir delil,** (inanıp amel edenlere doğruyu gösteren) **büyük bir hidâyet ve** (mükellefler hakkında) **üstün bir rahmet** (eseri olan Kur'ân) **gelmiştir. Artık Allâh'ın âyetlerini** (anlama imkânı bulup, doğruluğunu gördükten sonra, bile bile) **yalanlamış olan ve onlardan yüz çevirmiş bulunan / engellemiş olan** (böylece, sapıtma ve saptırmayı birlikte yürüten) **/ kimseden daha zâlim kim olabilir?**

Âyetlerimizden yüz çevirmekte olan o kişileri, yüz çevirmekte bulunmuş olmaları sebebiyle yakında en kötü (ve çok şiddetli bir) **azapla cezalandıracağız.**

158- O (kâfir ola) **nlar** (ortaya koyduğumuz bunca delillerle sapık inançlarını iptal etmemize rağmen, hâlâ iman etmeyerek,) **ancak** (ölüm ve azap) **meleklerin** (in, ruhlarını almak için) **kendilerine gelmesini yahut Rabbinin** (kıyamet ve azap emrinin) **gelişini, ya da** (güneşin batıdan doğması, Deccâl'in hurucu ve Dâbbetü'l-arz'ın çıkması gibi,) **Rabbinin** (kıyamet) **âyetlerinden bazısının** (meydana) **gelmesini bekliyorlar. Rabbinin âyetlerinin biri** (olan güneşin batıdan doğuş mucizesi meydana) **geleceği gün, daha önce inanmış bulunmayan yahut imanında** (ihlâs ve tevbe gibi) **bir hayır kazanmış olmayan hiçbir şahsa** (o günkü) **iman** (ve ihlâs) **ı fayda vermeyecektir** (, çünkü o günkü iman, ihtiyari bir inanma olmayıp, azaptan kurtulma beklentisinin getirdiği zoraki inanmadır!) (Habîbim! O müşriklere) **de ki: "Siz** (kâfirlükte ısrar ederek, kıyamet alâmetlerinin gelişini) **bekleyin** (bakalım), **şüphesiz biz de** (bunlardan birinin başınıza gelmesini) **bekleyicileriz!"**

Bu âyet-i kerime, kıyamet öncesi vuku bulacak ve mükellefiyet mefhûmunu ortadan kaldıracak en yakın alâmetlerden bazısına değinmektedir ki, tafsilatlı bilgi için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 12/443-504

159- Şüphesiz o kimseler ki; (bazı meselelere inanıp diğerlerini inkâr ederek yahut inanç konularında ayrılığa düşerek) **dinlerini parça parça etmişlerdir ve** (bâtıl din veya mezhep uyduran) **bir önder eşliğinde birleşen farklı firkalar oluvermişlerdir, gerçekten de sen onlar** (in tefrika sebeplerini araştırma ve azaplarına ortak olma sorumluluğun) **dan dolayı** (kendine zarar verecek) **hiçbir şeyde değilsin! Onların** (cezalandırılma) **işi ancak Allâh'a** (kalmış) **dır. Sonra O, yapmakta bulunmuş oldukları şeyleri** (n acısını onlara tattırarak, kötü amellerinin gerçek yüzünü) **kendilerine tam manasıyla haber verecektir.**

160- Her kim (kelime-i tevhîd ve diğ&er salih ameller gibi) **güzel bir iş** (meydana) **getirirse**, (Allâh-u Te'âlâ'nın fazl-u keremi icabı) **kendisi için onun on misli** (sevap) **vardır**.

Her kim de (şirk ve günahlar gibi) **kötü bir şey** (ortaya) **getirirse**, **o da** (İlâhî adalet gereğ&i) **onun mislinden başkasıyla cezalandırılmaz**.

O (iyilikleri ve kötülükleri yapa)nlar (sevapları eksiltilerek veya azapları artırılarak) **zulme de uğratılmazlar**.

161- (Habîbim!) De ki: "Gerçekten ben, Rabbim beni hidâyet etmiştir dosdoğru bir yola; (dünya ve âhiret hayatını) **ayakta tutan / (neshedilmeyecek şekilde sabit olup) dimdik ayakta duran / bir dine,** (bâtılları bırakıp bütünüyle hakka yönelmiş) **bir hanîf olan İbrahim'in milletine ki o, (sizin gibi) müşriklerden olmamıştır!"**

162- (Rasûlüm!) De ki: "Muhakkak benim namazım, (hac ve kurban gibi bütün) **ibadet(ler)im, hayatım ve ölümüm**(ü kaplayan tüm anlarda işlediğim ve işleyeceğim imanım ve bütün salih amellerim), **tüm âlemlerin Rabbi olan Allâh'a mahsustur**.

163- Kendisi için hiçbir ortak yoktur! (Ey muhatap!) **İşte sana! Ben ancak bunun** (ifâde ettiği ihlâs)la **emrolundum ve ben** (ümmetime nazaran) **Müslümanların ilkiyim!"**

164- (Habîbim! Seni putlarına ibadete çağırın ve "Bizim yolumuza uy, günahlarını biz taşıyalım!" diyen o müşriklere) de ki: "O her şeyin Rabbi iken, (O'nun dışındakiler ise, O'nun mahlûku ve merbûbu olmaları itibarıyla rablik vasfına hâiz değ&illerken), **ben Allâh'tan başka bir Rab mi arayayım?** (Günah işleyen) **her nefis ancak kendi aleyhine kazanır.** (Günah yükünü tutmuş) **hiçbir yüklenici bir diğ&erinin yükünü yüklenemez.** (Ölüp diriltildikten) **sonra dönüşünüz ancak** (bütün işlerinizin yegâne Mâlik'i olan) **Rabbinize olacaktır. O da size, hakkında ihtilaf etmekte bulunmuş olduğunuz** (dînî konularla alâkalı) **şeyleri**(n doğrusuyla eğrisini) **tamamen haber ver**(mek üzere gereken muameleyi reva gör)**ecektir."**

165- (Ey insanlar!) Ancak O'dur O Zât ki; (asır be asır ölenlerinizin yerine yenilerinizi getirerek) **sizi yerin halîfeleri yapmıştır / (dünyayı istediğiniz şekilde yönetme imkânı vererek) sizi yer**(yüzünde Allâh-u Zül-celâl)**in halîfeleri kılmıştır / ve size vermiş olduğu** (mal ve makam gibi) **şeyler hakkında sizi imtihan** (edenin muamelesine tâbi) **etsin diye bir kısmınızı diğ&er bir kısmın fevkinde** (itibar ve zenginlik) **dereceler(in)e yükseltmiştir.**

Şüphesiz senin Rabbin, (nimetlerine nankörlükte bulunanlara karşı) **azabı çok çabuk olan bir Zâttır.** (Böylece O, dilediğ&i anda istediğ&i kimseye azabı ç&arçabuk gönderir. Zaten her gelecek yakın olduğundan, kâfirler azaba ç&abucak kavuşacaklardır.) **Yine muhakkak ki O,** (şahip olduğ&u nimetlerin haklarını gözetenlerin günahlarını) **elbette** (çokça bağışlayan bir) **Gafûr'dur;** (nimetlerin şükürünü îfâ edenlere ise ziyadesiyle acıyan bir) **Rahîm'dir.**

KUR'ÂN'I MECÎD
VE
TEFSİRLİ
MEÂL-İ ÂLÎSÎ

Mahmud Ustaosmanoğ&lu